

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR. LANGZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR. KADOSA MARCEL

Rónay Árpád egyetemi tanár:

Munkásfürdők.

Szerző elmondotta az Országos Magyar Népfürdő Egyesületnek a gyévt és ipari fürdők ügyében tartott ankéjén.

Tisztelt Uraim! Az „Országos Magyar Népfürdő Egyesület”, azzal a feladattal volt szíves engem megbízni, hogy ma kezdődő tanácskozásunkat egy) rövid tájékoztató előadással vezessem be s a gyári munkásfürdők egészségügyi fontosságát és szükségességét indokoljam. Szükség van erre az indokolásra, mert meg kell győznünk a munkaadókat s a közigazgatás faktórait, hogy helyes és igazságos az, amit mi orvosok sürgetünk. Jelenlevő orvostársaim persze semmi újat sem fognak tőlem hallani, a laikusság pedig semmi érdekfeszítőt, mert nem arról van itt szó, hogy egymást szórakoztassuk, hanem arról, hogy hasznos munkát végezzünk.

Örvendetesen fejlődő iparunk sürgős kötelességünké teszi, hogy azokat, akiknek verejtékes munkája árán kapjuk megélhetésünk és kényelmünk mindennapi szükségleteit és eszközeit, megvédjük azon ártalmak és veszedelmek ellen, melyek őket munkájuk közben érhetik. Az iparhygiene főadata, hogy ezt lehetőség szerint megtegye. Lehetőség szerint mondom, mert teljesen elhárítani, teljesen távartani a munkástól minden ipari egészségi ártalmat lehetetlen. A munkahelyiségnek s levegőjének teljes tisztasága, kifogástalan egészségessége munkaüzem közben, hiu kívánság. Gőzálaku és gázalakú mechanikai fertőző és kémiai ártalmak, továbbá hőmérsékletbeli ártalmak is a munka fertőző természetével járnak. De ebből nem az következik, hogy tehát ne tegyünk semmit, hanem ellenkezőleg az, hogy tőlünk kitelhetőleg csökkentjük a fölmerülő ártalmak intenzitását s ez által védjük a munkást minden rendelkezésünkre álló módon. A védelem módja lehet a munkaidő leszállítása, vagy időszakokra osztása, amidőn egy-egy időre megszakítja a munkás munkáját, hogy a tiszta levegőre mehessen; továbbá a munkahelyiségek minél gyakoribb, minél alaposabb és minél célszerűbb módon való tisztogatása, szellőzése s végre a munkások egyéni hygienéje, mely minden fajta ipari munkánál más és más kell hogy legyen, *de mindeniknél egyaránt érvényes a munkás testi tisztaságának ápolása.* Bármit teszünk is, ha az utóbbit elhanyagoljuk, fél munkát végzünk. Ahol az iparhygiene parancsoló szavára hallgatnak, ott a munkás nem mehet haza munkaruhájában s nem mehet munkahelyére otthoni ruhájában s a munkaruha is naponta tisztításnak s lehetőleg gyakran mosásnak is vettetik alá; kötelező melegvizes-szappanos kézmosás és szájoöblítés nélkül ott nem mehet a munkás étkezni, nem étkezhetik a munkateremben s egész testének tisztaságát időnkénti fürdőkkel, s van olyan ipari munka, mely megköveteli, hogy napontai fürdőkkel biztosítja, amely fürdőket neki a munkaadó nemcsak szolgáltatja,

hanem meg is követeli, hogy a munkás azt használja. A tisztaság, különösen a testi tisztaság kultusza, fájdalom, nem tartozik nemzeti erőnyeink közé s ez az oka, hogy ép úgy, mint a lakosság és a társadalom egyáltalában igen kevés gondot fordít nálunk a testi tisztaság, s ami azzal egy: a fürdés ügyére; az iparvállalatok sem igen törődnek, az ipari közigazgatás pedig egyáltalán nem törődik a hygiene ezen archimedesi pontjával. Elszomorító adatokat hallottunk csak nemrégben is évi közgyűlésünkön dr. Hahn Dezső főorvos tagtársunk nagyérdékű előadásában arról, hogy a testi tisztaság fokmérője: a fürdés ügye mily alacsony színvonalon áll nálunk. 600.000 embernek pl. Budapesten nincsen alkalma otthon fürdeni. Budapest 804.000 lakosával szemben legbővebb számítás szerint is csak két és fél millió fürdőt szolgáltatnak ki évenként nyilvános fürdőink, gyógyfürdőink és uszodáink és ezek egy részét is vidékiek használják. Ezek a számok ijesztően csekélyek és teljes joggal állíthatja dr. Hahn Dezső, hogy fővárosunk lakosságának fele egyáltalában nem fürdik. Hogy a nem-fürdők túlnyomó tömegét a munkásság szolgáltatja, melynek pedig foglalkozásának természete szerint, a fürdőkre leginkább volna szüksége, az kézen fekvő tény, mely kiderül dr. Hahn által gyűjtött egyéb adatokból is. Persze még rosszabbak a viszonyok a vidéken, ahol, még az u. n. úri publikumnak is, ritkán van otthon fürdőszoba rendelkezésére, sőt közfürdők sincsenek minden helyen; a munkások a vidéken, mert alkalom nincsen reá, természetesen még kevesebbet fürdenek, mint a fővárosban. Ezek a nem-fürdők, akik testi tisztátalanságban élnek, szolgáltatják a tuberkulózis, skrophulosis, lupus és egyéb fertőző betegségek, sőt talán még a ráknak is szomorú statisztikáját hazánkban. Ha ezeket rászoktatjuk, sőt rákényszerítjük a rendes fürdésre, a testi tisztaságra, bizonyára javulni fogna egészségügyi statisztikánk is. Egyéni kitanítással, a közoktatás útján, szorgalmas propagandával is lehet némi eredményt elérni, de egy nagy lépést tennénk előre gyári fürdők kötelező fölállításával, hogy a testi munkával foglalkozók, akik a legtöbb tisztátalanságnak vannak kitéve, saját érdekükben szokják meg a testi tisztaság kultuszát. Haladottabb országokban, mint pl. Németországban, erről már beszélni is alig kell. Nálunk, fájdalom, még csak a kezdet kezdetén vagyunk. Vettem magamnak a fáradtságot és átlapoztam a magy. kir. iparfelügyelők tevékenységéről szóló 1910-ik évi vasikos kötetet és pl. azt láttam, hogy Budapesten és Budapest környékén, tehát az ország legnagyobb ipartelepén, 1910-ben egy esetben sem történt hivatalos intézkedés gyári munkásfürdő vagy zuhany felállításában. Azt mondhatná valaki, hogy ebből pedig az következik, hogy mindenütt van gyári fürdő, ahol kell. Fájdalom, a dolog nincsen így s az egyik kezem ujjain is össze tudnám számolni, hány gyár van Budapesten és környékén munkásfürdővel felszerelve. Szinte megdöbbentő – hogy egy erős példát mondjak – hogy a székesfőváros szeméttelapén nincsen munkásfürdő.

Egy nyomorúságos fabódében tessék-lásséknak van egy rossz zuhany a sok száz és képzelhetlenül piszkos munkával foglalkozó munkás számára. A főváros gázgyárában ugyancsak nincsen gyári fürdő. A vidéken hasonló az állapotok, ami annál nagyobb baj, mert inig a fővárosban van a munkásnak alkalma olcsó fürdőre, vidéken, mint már említettem, ez az alkalom is hiányzik.

Mit kell eltiltítani a munkás testéről hygiene szempontjából a rendszeres fürdőkkel? Egyrészt a főlhalmozódó s munka közben fokozottan képződő bőrelválasztási produktumokat: veritéket, faggyút, másrészt az ipari munka természete szerint a bőrre telepedő fertőző kémiai és mechanikai ártalmakat. Mindeniknek eltávolítása egyaránt fontos. A mechanikai ártalmak nemcsak bőrbajok előidézői lehetnek és már ezzel is munkaképtelenséget okozhatnak, hanem a bőr sérülését idézvéen elő, a bőrön át való mindennemű fertőzésnek kaput nyitnak. A kémiai ártalmak ugyanezt teszik, de emellett általános mérgezésnek is lehetnek okozói. A fertőző ártalmak jelentőségéről, úgy vélem, nem kell sok szót vesztegetnem, mert ha sértetlen bőrön át baktériumok nem is vándorolhatnak a test belsejébe, a bőrre telepedett fertőzői zsírok a kéz közvetítésével, vagy a testtel érintkező ruhaneműekről való elporlás útján juthatnak a szájba, úgy hogy a test különböző helyeit érintő öltözködés, vakaródzás közben” kézre tapadnak s innen a kézbe vett ételekre, szivarra, cigarettára, a ruháról pedig elporlás útján a levegőbe s innen a szájba. A szénpor, korom, vaspor és más ásványi porok, a lisztpor, dohánypor s egyéb növényi származékú porok, melyekkel oly gyakran találkozunk a gyárak levegőjében, reá ülepednek a bőrre s nemcsak a fej és kéz bőrére, hanem a ruha által hermetice nem fedett egyéb testrészek bőrére is és a veritékkel és a bőrfaggyúval elegyedve oly kérget alkotnak a bőrön, melynél fogva az utóbbi fontos élettani funkcióit nem teljesítheti, minek következtében a bőr mechanikai inzultálása mellett még általános egészségi zavarok is származnak. Kétségtelen ugyan, hogy a bőr nemcsak mint légzőfelület szerepel, támogatván a: tüdő vérszellőző munkáját, hanem egyszersmind kiválasztója is bizonyos mérges anyagcsere produktumoknak, melyek ha a szervezetben rekednek, önmérgezés – antointoxicatio – forrásai lehetnek.

Fertőző anyagokkal a munkás bőre szemét földolgozó, rongyszedő telepeken, csontokkal, nyers bőrökkel, húsneműekkel, zsírneműekkel, gyapjúval, szőrmével, lószőrrel való foglalkozás közben találkozhatnak. Ezen munkások vannak kitéve a legtöbb fertőzésnek, első sorban persze a szeméttel és rongyokkal foglalkozók, kik egy-egy város összes épen előforduló betegségeinek minden fajta baktériumával, szinte percről-percre találkozhatnak, állandóan és mindig a tuberculosis bacillussal. Az állati anyagokkal foglalkozók főleg a lépfene, takony kór, sercegő üszög, száj- és körömfájás kórokozóival állanak gyakran szemben. Munka után naponta kötelező fürdő, ha nem is zárna ki egészen ezen ártalmakat – mert hisz a levegő porába vegyültén is bejuthatnak azok belégzés, lenyelés útján a szervezetbe, – de mindenesetre csökkenthetné a fertőzések esélyeit s meggátolhatna a fertőző anyagok elhurcolását a családba s általában az ipartelepeken kívüli helyekre. Tessék csak elgondolni, hogy egy vörheny diphterithis kiütéses vagy máz, cholera vagy pestisjárvány alkalmával mily veszedelmeket rejt magában pl. Budapest számára egy szemetes kocsi, az Üllői-út mentén levő szemét-átrakodó pályaudvar és szentlőrinci szemétbánya; s azt hiszem nem csalódom, ha a fővárosunkban már-már állandóvá lett vörheny és diphteria fészket a primitív szemétkelzésben kell ke-

resni, ahol a szemétnak elporlása s a pornak a sok száz munkás által való széthurcolása állandó veszedelme fővárosunk lakosságának. Nem ázsiai, hanem legsötétebb chinai állapotok uralkodnak nálunk e téren, nem túlságos dicsőségére Budapest fővárosának, mely a szemetet házilag kezeli és Pestvármegye egészségi közigazgatásának, melynek ügykörébe a munkásfürdő nélküli u. n. szemétbánya tartozik.

Chemiai ártalmakkal is rendkívüli gyakran találkozunk a gyári munkás, és pedig nemcsak kimondottan kémiai gyárakban, mint azt talán a laikus elképzeleli, hanem számos más ipari munka közben is. Az ilyenkor bőrre tapadó kémiai anyagok a legtöbbször nagyobb mérgek, melyek nemcsak helybeli, hanem általános bajoknak, mérgezéseknek is kútforrása!, főleg idült mérgezéseknek. Hogy csak egynéhány ilyen mérget említsek, elegendő az ólomkéneseő, antimon, arzén chrom és vegyületeiknek felsorolása, melyek a levegő porából telepedhetnek a test legelrejtettebb, legfödöttebb bőrrészeleire is. Ezek csak a fix állományú mérgek, de vannak cseppfolyósak is, melyek gázalakba is átmennek s ily alakban járák végig a test felületét. Talán az ólommal találkozik leggyakrabban az ipari munkás. Bányászok, hutamunkások, fazekasok, kályhások, mázoló, szobafestők, papírkárpit készítő, montőrök, keztűsők, viaszos vásznat és linóleumot készítő, betűöntők, szedők, sörétgyártók, papíriparosok mind ki vannak téve az idült ólommérgezés nyomorúságainak és veszélyeinek, ha nem ügyelnek szájuk, kezük, testük, ruhájuk tisztaságára. Az idült kéneseő-mérgezés pedig a kéneseő tartalmú ércet fejtő bányászokat, az azt földolgozó hutamunkásokat, tükörgyárak munkásait, villamos körtéket készítőket, kalaposokat, szövetfestőket fenyegeti. Az antimonnal és vegyületeivel szövetfestők, kékfestő munkások és szedők találkoznak naponta; arzén mérgekkel a bánya- és hutamunkásokon kívül szűcsök, tímárok, üveg-, papírkárpit-, művirágyárak munkásai és minden lehető fajta méreggel a festékgyárakban foglalkozó munkások. Mindezzel persze nem merítettem ki mindent, hanem csak példákat hoztam fel, hogy láthassa a laikus is, hogy a gyári munka terén mily szerepet játszanak a mérgek, melyeknek veszedelmét első sorban a munkás egyéni tisztaságával, illetve fürdőkkel lehet csak letompítani.

Az illó mérgező anyagokkal bár kevesebb ipari munkánál találkozunk a munkás, de azért ezen fajta mérgekre is ügyelnünk kell. A chlörgázzal s a vele képződő sósavgázzal, a szalma- és vászonnemű fehéritésnél, a fluorsavgázzal az üvegyiparban, a nitrobenzollal anilin- és szappangyárakban, kéksavgőzőkkel a galvanoplasztikában, aranyozó-, ezüstözőiparban, a széiikéneggel a kaucsokot földolgozó, továbbá szappan- és gyertyagyárakban, gyapjú- és rongyosógyárakban, csontlisztgyárakban találkozik a munkás s ezek az illó anyagok behatolnak a ruha alá, át is hatolnak a ruhán és állandó veszedelmei az egészségnek, ha a bőrről el nem távolíttatnak.

Azt hiszem mindezek fől sorolásával eléggé megindokoltam a gyári munkásfürdők egészségügyi szükségességét. További kérdések, hogy vajjon milyen gyárakban kellene a hygiene szempontjából kötelezőleg kimondani a gyári munkásfürdők felállítását, továbbá milyen üzemek munkásainak kellene elrendelni a napontai munka utáni kötelező fürdést, s mely üzemeknél elégedhetnék meg a hygiene az időnkénti, pl. heti, kötelező fürdésel?

Magam részéről minden oly gyártelepen kötelezővé tenném munkásfürdő föllállítását, mely fertőző anyagok vagy intenzívebb kémiai ártalmak veszedelmeinek teszi ki a munkásokat, s mindkét esetben a munka utáni kötelező fürdést javasolom. Hogy melyek

legyenek a most általánosságban jelzett üzemek, az már az előbb vázoltakból kiolvasható; hogy csak egy-két példát mondjak: szeméttel, rongyokkal, állati anyagok feldolgozásával foglalkozók, vagy ólommal és kén-sóval intenzívebben veszélyeztetett munkások: ólomércet és higanyércet fejtők, zúzó, fazekasok, kályhagyári munkások, betüöntők, sörétkészítők, foncsorozók és végül festékgyárak munkásai. Időnként kötelező fürdést javasolnék egyéb oly iparüzemek munkásainak, akik kémiai ártalmakkal kevésbé vannak veszélyeztetve, pl. gázgyári munkások, szövetfestők, tapetakészítők, kalapgyári munkások. Igen természetes, hogy a fürdőnek ingyenesnek, melegnek (34 C°) és szappan használatával egybekötöttnek kellene lenni mindezen esetekben.

Németországban a berendezés olcsósága és a kényelmes és gyors lebonyolítás szempontjából a meleg zuhany-berendezéseket ajánlják a higienikusok. Kétségtelen, hogy a meleg zuhany szappannal használva, elég értékes, de nem teljes értékű, mert a bőrt nem tudja elég jól átáztatni, nem tudja a fölületes hámrétegeket, melyekhez az ártalom tapad, felduzzasztani és leválasztani. Ezért pl. a bőr fertőtlenítésének céljaira a zuhanyok nem alkalmasak; míg a meleg fürdő mindent megteszi. A kádfürdők is jobbak, mint a bassinek, ahol többen egyszerre fürdenek, de ez utóbbiak is előnyösebbek, mint a zuhany, ha azokban a víz állandóan fölfrissül. Persze ideális állapot az volna, hogy ha a csak mechanikai ártalmakkal találkozó munkások is fürödhetnének ingyen a gyártelepeken időközönként; azonban nehogy túllőjünk a célon, ilyen helyeken gyári fürdőket csak akkor követelnék meg, ha a hely olyan (község, város), ahol a munkásnak különben alkalma nem nyílik a fürdésre, míg ahol arra alkalma van, pl. Budapesten, lemondanék erről a követelésről.

Tisztelt Uraim, ezeknek elmondásával véltem eléget tehetni azon megtisztelő megbízásnak, hogy tanácskozásunkat bevezessem.

Dr. Georg Jahn Leipzig: ft szervezkedés gondolata a magántisztviselők körében.

Utánnomás tilos

A szakszervezeteknek az a célja, hogy hasonló gazdasági érdekekkel és törekvésekkel bíró embereket egységgé foglalják össze, még pedig azért, hogy a munkaerő közös eladása és a munkaviszony szabályozása által – akár békés megegyezés, akár pedig a munkaadókkal megvívott kemény harcok útján – a munkának jobb díjazását, valamint az egyéb munkaviszonyok javulását ériék el. Ha pedig így áll a dolog, miért ne hódíthatná meg a szervezkedés gondolata a maga teljességében a magántisztviselőket? És tényleg, újabban egyre jobban lábra kap a szervezkedés köztük is, különösen ott, ahol nagyobb számban léteznek magántisztviselők; így Németországban, ahol számuk több mint két millióra rúg, hatalmas szervezeteket alakítottak, melyeknek befolyása és vonzóereje egyre növekedik. Ez egyébként új jelenség és a tisztviselők nézeteinek és hangulatának átalakulására vezethető vissza, ami viszont e társadalmi réteg életviszonyaiban, de különösen abban gyökeredzik, hogy a munkaadóval szemben elfoglalt helyzetük – a régihez viszonyítva – teljesen átalakult. A magántisztviselők, mint szociális jelenség és a hozzájuk tartozó egyes foglalkozási ágak, a kapitalizmus és modern nagyüzem fokozódó munkamegoszlásának és differenciálódásának termékei és aránylag csak új keletűek. Amíg a magántisztviselők

csak csekély számban léteztek, addig személyesen segédkeztek főnökeiknek, közvetlen munkaközösség állott fönn köztük, úgy hogy a létező érdekellentétek alig, vagy legalább is csak a legritkább esetekben jutottak tudatára. Ehhez járult még, hogy a magántisztviselő és pedig a kereskedelmi alkalmazott épp úgy, mint a művezető és technikus, teljes határozottsággal számított rája, hogy később önállósítja magát. Alkalmaztatását csak átmeneti állapotnak tekintette, csupán tanuló időnek, előkészítésnek a tulajdonképeni élethivatás számára. Világos, hogy ily körülmények között nem akadt alkalmazott, aki szakszervezeti harcra gondolt volna. Ha megunt a magántisztviselői állást, esetleg azért, mert már elég idő óta folytatta, vagy pedig, mert nem tudott zöld ágra vergődni, úgy arra törekedett, hogy a lehető leggyorsabban háttal fordítson a tisztviselői állásnak és saját üzemet nyisson. Ha pedig meg volt elégedve a helyzetével, úgy meg nem volt oka, hogy a közte és főnöke közt fönnálló jó viszonyt a főnök ellen történő szervezkedéssel megzavarja.

Ma már lényegesen megváltoztak a viszonyok. A magántisztviselők egyre növekvő többsége elől el van zárva a gazdasági önállóság útja, ezek tartós függőségre vannak utalva. Magántisztviselőnek lenni ma már nem átmeneti állapot, hanem élethivatás. Éppen azért a magántisztviselőnek be kell rendezkedni ezen élethivatásában, arra kell törekednie, hogy helyzetén javítson, hogy befolyást nyerjen munkafeltételeinek alakulására. Ezzel szükségszerűen megváltozik a munkaadóhoz való viszonya is. Megtanulja, hogy tulajdonképpen csak egy összetartozó népcsoport, egy munkásrétegnek a tagja és akaratlanul is ellentétbe jut munkaadójával, valamint a szakmájában létező összes önálló munkaadókkal.

A magántisztviselő állása a nagy munkamegosztás és differenciálódás következtében, ami tudvalevőleg a modern üzem jellegzetes vonása, magában az üzemben is teljesen átalakult, anélkül természetesen, hogy a tisztviselői munka oly egyformává és egyhangúvá váll volna, mint az ipari munkások foglalkozása. Határozottan hamis az az állítás, hogy a kapitalisztikus vállalkozókkal szemben a magántisztviselők épp oly helyzetben vannak, mint a bér munkások és éppen azért az lenne a legcélszerűbb és a legelőnyösebb, hogyha közös fronttal közös harc vonalba állnának. Az a szerep, melyet a magántisztviselő a gazdasági életben betölt, na*gyon is eltér a munkásokétól. A munkásokat és a magántisztviselőket nem lehet annyira egybeforrasztani, sem egy közös érdeket szolgáló szervezetben, sem pedig a személyes érintkezés útján, hogy oly közös harc vonalat alkossanak, mint azt a szociáldemokraták óhajtják. Mindenekelőtt az az állás, melyet a magántisztviselő az egyes üzemekben betölt, egészen elüt a munkásétól és e két foglalkozás még akkor sem vetethető egybe, hogyha a magántisztviselő tisztára mechanikai munkát vagy viszont, ha a munkás nagy kvalifikációt megkövetelő munkát végez. A szó szoros értelmében vett magántisztviselő munkájának az a célja, hogy vagy a termelést, vagy a termékek forgalmát előkészítse. Ez a munka csak úgy fejlődött ki, hogy a tulajdonképeni vállalkozói tevékenység többé-kevésbé differenciálódott. Ennélfogva a magántisztviselő tevékenysége többé-kevésbé vállalkozói segédmunka és mint ilyen, közvetlen összefüggésben áll az egész vállalat céljával és feladataival, ha még oly egyszerű, ha még oly mechanikus is ez a munka. Ez a körülmény különbözteti meg minden tényleges hasonlatosság és átmeneti fokozat dacára az egyszerű munkás munkájától, mely alapjában véve csak végrehajtó tevékenység, amely nincs összefüggésben a vállalkozói tevékenységgel, mint

olyannal, és közvetlenül nincs is jelentékeny hatással a munka eredményére. A magántisztviselők munkájának tehát objektíve és szubjektíve is más jellege van, mint a bérmunkás munkájának. Ez a munka a nagy megoszlás, de különösen a gépek térhódítása következtében annyira mechanizálódott, hogy a munkást alig érdekli más benne, mint az, hogy a kenyerét keresi meg vele. Azonban a magántisztviselő munkája, még ott is, ahol erősen mechanizálódott ez a munka, nem annyira lélekölő mint a munkásé és nem is lehet azzá, mert mindig valamely közvetlen összefüggésben áll az üzem céljával és a vállalkozó tevékenységével. Tehát az alkalmazott viszonya a munkaadóhoz még koránt sem olyan, mint azt a munkásoknál látjuk. Mindamellett azt mégis elmondhatjuk, hogy az előbbi annál jobban közeledik az utóbbihoz, mennél jobban differenciálódik az alkalmazott tevékenysége és mennél inkább megszűnik a személyes viszony az alkalmazott és a főnök között. Egy modern gyárüzemben, ahol ezer meg ezer munkás dolgozik, egy üzemi irodában, ahol száz meg száz technikus, egy kereskedelmi irodában, melyben óriási személyzet működik, a tisztviselő tevékenysége annyira speciálódott, differenciálódott és mechanizálódott, hogy az alkalmazott és főnök közt fönnálló munkaközösségről, legalább a régi értelemben, ma már szó sem lehet. Hy üzemekben a vállalkozó kénytelen az egész üzem vezetésére szorítkozni, csak rendeleteket ad ki, parancsokat osztogat, ő az a gócpont, ahol minden fonál egybefut, azonban gondolatainak és parancsainak a végrehajtását technikusaira és kereskedelmi személyzetére bízta. Az alkalmazott tehát oly mechanizmus tagjává válik, melyet a főnök irányít; a személyes kapocs, mely kettejük között fönnállott, egyre jobban háttérbe szorul és az alkalmazott mindinkább tudatára ébred annak, hogy a közte és főnöke közt érdekellentét áll fönn. Más a helyzet a kiskereskedésekben. Itt még nagyon szorosak a kapcsolatok a főnök és alkalmazott között, nagymértékben még munkaközösség áll fönn. Az alkalmazott még nagyon is érzi, hogy az üzlet virágzása mennyire függ a közte és főnöke közt fönnálló jó viszonytól és éppen azért inkább magába fojtja ellenséges érzését, amely érzés tudvalevőleg elválaszthatatlan érdekeinek erélyes megvédésétől. Megint mások a viszonyok egy ügyvédi irodában. Itt az irodavezető az ügyvéd jobb keze, nélküle nem lehet el az ügyvéd, föltétlen meg kell benne bíznia és éppen azért arra törekszik, hogy magához láncolja. A személyes momentum, a bizalmas kötelék itt is fönnáll. Azonban nem áll ugyanez a többi segéderőre, legyenek azok a regisztratori vagy a gépirási munkával megbízva. Mennél nagyobb az ügyvédi iroda, annál ridegebb a viszony a főnök és alkalmazottai nagyrésze közt.

A főnök és az alkalmazott között fönnálló különböző fajta viszonynak felel meg a szakszervezkedési gondolat térhódításának az a foka, amelyet ez az egyes alkalmazott kategóriák között eddigelé elérni tudott. A kereskedelmi alkalmazottaknak pl. annál kevésbé van érzékük a szakszervezeti harc iránt, azaz annál kevésbé képesek speciális érdekeiket a főnökkel szemben erélyesen képviselni, mennél kisebb az az üzem, melyben dolgoznak. A kiskereskedésben alkalmazott segéd a főnökkel való szoros együttműködésre van utalva és ha állást akarna foglalni főnöke ellen, úgy ennek nagyon kellemetlen következményei lennének rá nézve; azonban egészen más a helyzet a nagykereskedésekben és az áruházakban, ahol az alkalmazottak száma ezrekre rúg, vagy a nagy gyárakban, ahol nagyszámú kereskedői személyzet van alkalmazásban. Ha pontos adataink lennének róla, hogy a nagy alkalmazott egyesületek tagjai miként oszlanak; meg szakmák és üzemnagyságok

szerint, akkor a következőket tapasztalhatnánk: ott, ahol a kisüzemekben, de különösen a kiskereskedésekben alkalmazott segédek vannak túlsúlyban, nagyon kevés hajlamosság fog mutatkozni a szakszervezeti harc iránt; azonban ott, ahol a nagykereskedések, az áruházak vagy gyári irodák alkalmazottai játszzák a döntő szerepet, a szakszervezkedés gondolata már erős gyökeret vert. Épp azért nem csodálkozhatunk azon, hogy a német „Kereskedelmi Irodákban Alkalmazottak Szövetsége” melyet a nagy gyárak alkalmazottai alapítottak, tisztára szakszervezeti alapokon nyugszik, míg a többi kereskedelmi alkalmazott egyesületek, összeállításuknak megfelelőleg, csak félénken és lassú tempóban kezdenek koncessziókat tenni a szakszervezeti gondolatnak. Ugyanez áll az irodai alkalmazottakra is, amelyek annál maradiabbak, mennél több irodavezető tagjuk van. Szintén ezeket a fokozatokat látjuk a technikus szervezetnél is. Az iparban alkalmazott technikusok szövetsége már kezdetben szakszervezeti alapokra helyezkedett, sőt erre az alpra kellett helyezkednie, mert tagjai csaknem kivétel nélkül a nagy és legnagyobb ipari üzemek alkalmazottjaiból rekrutálódnak és bizony semmiféle személyes kötelék nem fűzi őket főnökeikhez. Azonban a művezetők szövetsége állandóan és nagyon nyomatékosan a „régii harmonikus együttműködés” gondolatát hangoztatja, amit könnyen megérthetünk, ha a művezetőnek a gyárhoz vagy a gyárvezetőhöz való viszonyára gondolunk.

Úgy látszik, hogy a szakszervezeti föladatak keresztülvitelére szükséges hajlandóság attól függ, hogy milyen a személyes viszony a főnök és az alkalmazott közt. Mindenesetre tekintetbe kell venni, hogy az alkalmazottak harcai sokkal nagyobb akadályokba ütköznek, mint a munkások harcai. Teljesen eltekintve attól, hogy a legtöbb alkalmazott egyesület pénzügyileg rosszul áll – ezen még lehetne segíteni aránylag rövid idő alatt – azonban a legtöbb esetben a szervezett alkalmazottak száma az e kategóriához tartozó szervezettek számához képest nagyon csekély, úgy hogy a mozgalom megindításakor nem igen van kilátás arra, hogy ez győzelemmel végződjék. A szervezeten magántisztviselőket nem igen ragadja magával a harc, mint ezt a munkásoknál tapasztaljuk, a legtöbb esetben hátra támadják kollégáikat és ezzel a legjobban előkészített harcot is tönkre teszik. De föltétve, hogy az egy kategóriába tartozók szolidaritást vállalnának is a harcolókkal, a vállalkozók ez esetben vagy idegen szakmából, vagy külföldön toboroznak sztrájkbontókat. Ezt valamennyi szakszervezeti eszköz alkalmazásával sem tudják megakadályozni. Ezek a nehézségek már eddig sok tisztviselőmozgalom diadalát akadályozták meg. Idővel azonban ezek az akadályok is meg fognak szűnni.

E. Pernerstorfer, az osztrák Rcichsrat alelnöke: A munkásság kul tőr feladatai Ausztriában.

Utánnomás tilos.

Az 1867. és 1868-iki alkotmányos törvényhozás előtt nem volt Ausztriában munkásmozgalom. De alig lépett életbe az egyesületi és gyülekezési törvény, megmozdult az ipari és gyári munkásság is. A szerves összetartozandóság és nyilvános szereplés öntudata és szükséglete tehát már előbb is megvolt. Alig lazultak meg a kötelékek, azonnal megkezdette hatalmas működését a szervezkedés eszméje. Az új élet kettős formában jelentkezett. A német birodalmi munkásságot oly szenvedélyesen foglalkoztató küzdelem Ausztriában is megkezdődött. Schultze-Delitsch és Lassalle neve körül

forgott a harc. Bécsben nagyarányú gyűlések foglalkoztak az önszegély és az államsegély kérdésével. Eimél jelentékenyebb volt azonban a munkásság szoros összefüzésének, ez összefüggés szükségességének a tudata. Ez csakis egyesületek által volt lehetséges. így keletkeztek mindenütt, ahol nagyobb munkástömegek voltak, munkásképzőegyesületek. Az osztrák munkásmozgalom elején tehát a tudás és műveltség után való törekvés áll. Jó ezt kiemelni, mert a szervezésnek ez a formája sehol se volt olyan nagy és állandó hatással, mint Ausztriában.

Jellemző az osztrák munkásképzőegyesületekre, hogy kezdettől fogva főleg a népiskolai tárgyakban való rendszeres oktatásra fordították figyelmüket. Az 1868-iki népiskolai törvény előtt nagyon elmaradt állapotban volt a népiskola Ausztriában. Hogy ma, több mint 40 évvel a népiskolai törvény életbelépte után az összes népiskolák fele egyszályos és hogy a helységek ezrei vannak iskola nélkül, ebből magából meg lehet ítélni, milyenek lehettek az állapotok ötven év előtt. A munkásság nagy tömege minden oktatás híján volt, vagy elfelejtette azt a keveset, amit tanult. Hogy a munkásság soraiban ezt a hiányt oly élenként érezték, ez nagy belátásra vall és becsületére válik az első munkásmozgalom vezetőinek. Az ipari központok túlnyomólag németek voltak. De a munkásság az ország minden részéből származott. Különösen Csehország és Morvaország földművelő vidékeiről özönlött a német helyekre. A szláv munkásság nemcsak hallásból akarta megtanulni a környezet nyelvét, hanem irai és olvasni is akarta. Így a munkásképzőegyesületekben majdnem mindenütt elemi oktatás is folyt. A legnagyobb ilyen egyesület Bécsben volt és aki maga megfigyelhette a működését, az tudja, hogy milyen jelentősége volt. Nem szóbeszéd után mondom ezt. Mint 20 éves diák magam is tanítottam egyik fiókegyesületben elemi tárgyakat és soha se fogom elfelejteni, hogy ültek oda 20-30 éves munkások napi munkájuk után, munkaruhájukban tanulni, mint a kis gyermekek. Ilyen tényekből tanulta meg az ember ismerni az erejét és az akaratát annak a rétegnek, amelyet akkoriban általában nagyon kevésre becsültek.

Az ausztriai munkásság önállóvá lett. Első lépése – és ez örök dicsősége lesz – a művelődés felé való törekvés volt. De persze itt nem állhatott meg. Fölismerte a politikai követelmények szükségét. Ezekről várta gazdasági helyzetének javítását és biztosítását. De mivel mint elnyomott osztály szabadság után tört, kötelessége volt minden kultúrtörekvés szolgálatába állni. Követelte az egyesülési szabadságot és a választójogot, de egyszersmint a jó népiskolát is a klerikális uralom alól való felszabadítást. És minél lehetlenebbé vált a liberalizmus Ausztriában, minél szűkebbé és minél inkább félt a munkásságtól, annál inkább lett ez minden haladó eszme zászlóvivője. Egy-egy bátor polgár, mint pl. a felejtetetlen Kürnberger, megmondotta ugyan néha az igazat az osztrák szabadság felől, de szó se volt holmi friss és verekedős kedvű harcról; amelynek célja lett volna az igazi szabadság kiküzdése. Ilyen harcot csak a munkásság; soraiban lehetett látni. Itt volt erő és dac. Itt harcoltak annak a tudatában, hogy a harc az anyagi és szellemi kultúráért, az emberi méltóságért, az emberiség legmagasabb javaiért folyik. A politikai, társadalmi és kulturális fejlődési harcokat az utolsó 40 év alatt Ausztriában a munkásság vívta, az egyetlen pont, ahol a polgárság együtt harcolt ebben a küzdelemben: a klerikális túlkapások visszaverése volt. De ebben is nagyon ellanyhult a polgárság harci kedve és ma már csak egyes kisebb csoportok vannak, különösen Bécsben, amelyek állják a harcot.

A helyesen értelmezett, éppenséggel nem antiracionális internacionalizmus, amint kifejezője az osztrák munkásság pártprogramjának, így iránymutatója is a modern kultúrkövetelményekkel szemben való felfogásának. A nemzetiségi sajátosságok, a nemzetiségek életének és létjogosultságának tagadása nélkül áll az osztrák munkásság a világinternacionálé gondolata mellett, amelyre nemcsak az osztályuralom megdöntésére vívott harcában van szüksége, hanem amely biztosítéka is a jövő társadalom békés alakulásának is, ahol a kultúráért folyó küzdelem eddig még a földön nem tapasztalt méreteket és intenzivitást fog ölteni. E tekintetben is mindig a szocialista gondolkodás magaslátán állott az ausztriai munkásság. Igaz, hogy az utóbbi időben ebben a gondolkodásban bizonyos figyelemreméltó változás állott be. A cseh munkásság szociáldemokrata többsége nemzetközi szocialista kongresszusok ismételt állásfoglalása dacára megmaradt a nemzetiség szerint különválasztott szakszervezetek mellett. Sőt ez által a szocialista politikai párt egységét is felbontotta, az osztrák parlamentben ülő szociáldemokrata képviselők egységes kötelékét felrobbantotta és lényegesen közelebb helyezkedett a cseh nép nemzeti sovíniszta pártjaihoz. Ez a körülmény tetemesen csökkent az ausztriai munkásság cselekvőképességét és elveszi nagy részét annak az erőnek, amelyre szüksége volna, hogy gyorsabban győzzön a kultúrfeladatokért megvívandó és reá várakozó küzdelmekben.

Mert ez a küzdelem majdnem kizárólag a szervezett szociáldemokrata munkásság vállain nyugszik. A munkásság küzdelme az általános választójogért szintén kultúrharc volt és csak a munkásság harcolt és harcol a sajtószabadságért, a gyülekezési és egyesülési szabadságért, az iskola szabadságáért és fejlesztéséért, a céltudatos klerikalizmus szakadatlan térfoglalásai ellen.

Nem egyhamar találni olyan erős tudásvágyat, mint a munkásságnál. A munkásképzőegyesületek helyébe lépett szakegyesületek átvették a művelés feladatait. Előadásokat rendeznek, könyvtárakat létesítenek és ápolják a bérszerződés ügyét. De a munkásság kultúrfeladatai ezzel nincsenek kimerítve: műélvezetet is akar a munkás. Ehhez még nehezebb hozzájutnia, mint a tudományhoz. És mégis megtalálták már a módját. Legalább a nagyobb városokban, így Bécsben, ahol évek óta vannak koncertestély-sorozatokat szervezett munkások részére és ahol, mint Berlinben, „Szabad Színpad” létesült, amelynek tagjai folyton szaporodnak. Ezenkívül két pártonkívüli egyesület, a Népművelő Egyesület és a Népotthon szabad bemenetet enged a munkásoknak a kurzusokhoz és a művészi mutatóanyagokhoz.

Ha így a munkásság azon buzgólkodik, hogy kultúrához jusson, úgy még meg kell vizsgálnunk, hogy milyen szerepet játszik a közéletben a kultúra előmozdítása iránti küzdelem körül. Semmi kétség: az első sorokban marsíroznak. Már az ő lelkes politikai harca is ebben az irányban halad. Végeredményében minden kultúra az egyéné. Ahol egy társadalom nagy tömege jogtalan, ott hiányzik a legmagasabb emberi kultúra alapja. Ne példálózzék nekünk senki a görög társadalom rabszolgáival, vagy a renaissance übermenschével. Az ókorban és a renaissancban csak egy bizonyos rétegnek lehetett kultúrája. Ennek a szükségyszerűségét éppen a szocialista történelmi felfogás bizonyította be legjobban. De az emberi értéket és méltóságot ma többre tartjuk, mint az elmúlt években. Jogi és törvény előtti egyenlőséget ma megalázonak tartunk. Csak egyetlen alárendeltséget ismerünk el emberségesnek: az önkénteset. Így minden harc a politikai szabadságért és jogegyenlőségért: kultúrharc. Amit e részben az osztrák munkásság tett: az a történelem lapjain van felje-

gyezve. Ami ma Ausztria közéletében modern, az el se volna képzelhető a munkásság szakadatlan küzdelme nélkül. Ezt ma Ausztriában alig fogja tagadni belátással bíró ember. De hasonlíthatlanul több van még hátra, mint ami eddig meg van csinálva. A hatóságok az iskolákat közigazgatási úton egyre inkább elklerikalizálták és a szabadelvű polgárság engedi, sőt olykor-olykor segíti is. Majdnem úgy látszik, hogy a munkásság egészen egyedül marad az iskoláért folyó küzdelemben. De ilyen a helyzet a klerikalizmus ellen vívott küzdelem egész vonalán. Hogy milyen nagy a klerikalizmus hatalma Ausztriában, azt a külföldön alig tudják pontosan. Felekezetnélküli szülők felekezetnélküli gyermekeit hittan tanulására kényszerítik. Aki katolikus házasságot kötött, ha jogerősen fel is bontatott a házassága, akkor se házasodhatik meg addig, amíg elvált házastársa él. Mindenki büntetés terhe mellett köteles az utcán tisztelettel adózni a szentségnek. Súlyos büntetés terhe mellett van eltilva, hogy valaki ellenmondjon a papnak, aki a szószékből embereket, pártokat, intézményeket, de sőt talán az illetőt magát is a legdurvább szidalmakkal illeti. A halottégetés tilos. Stb. stb.

De a haladás minden más téren is előljár a munkásság. Nem akarom az osztrák polgári nőmozgalmat kisebbiteni, de lényegében a felsőbb iskolák meghódítására irányul. A politikai egyenjogúságot csak egyes csoportok követelik. A szociáldemokrácia teljes egészében megragadta a nőkérdést. A szociáldemokrata képviselők érdeme az egyesülési törvénynek az a novellája, amelynek javaslata szerint a politikai egyesülési jog a nőkre is kiterjesztetik. Nem lett belőle törvény, mert a házat feloszlatták, de a szociáldemokrácia sürgetése mégis elérte azt, hogy a kormány új egyesülési törvénytervezetet alkotott, amely a nők joga tekintetében az előbbi novellajavaslat álláspontján van.

De nem csupán a politikai fejlődés és a szellemi haladás kérdései kultúrkérdések, hanem ilyenek a közegészségügy kérdései is. A munkásság az, amely ezen a téren is szakadatlanul dolgozott, nem csupán mint oktató, hanem mint követelő is. A legtágabb méretekben követeli a közegészségügy ápolását. Az eddigi törvényhozás e téren csak tökéletlenül dolgozott. A munkásság nem csak a betegség és a baleset következményeinek gyógykezelését, hanem a mai tudománnyal összhangban a megelőzést is követeli. Sehol másutt nincs a fájhygiéne tudata úgy kifejlődve, mint nála és sehol se vált ki olyan határozott követeléseket. Az emberiség jövője szempontjából oly döntő jelentőségű antialkoholizmus se vert más osztályban oly mély gyökereket, mint a munkásságban.

Ilyeténkép a munkásságot látja az ember elől az összes kultúrtörékvésekben. Ő az előőr a kultúrküzdelmekben, mert mint párt és mint tömeg ő képviseli azokat a követelményeket, amelyek teljesítése az emberiség új korszakát van hivatva megteremteni: az egyén és az egész faj egészségének, a szellemi fejlődés általános lehetőségének és a korlátlan egyéni érvényesülés lehetőségének a korszakát. Amíg az összes liberális és konzervatív politikusok az ember testi, szellemi és erkölcsi fejlődését nagyjából befejezettek tekintik, a munkásságnak megvan a bátorsága hozzá, hogy új emberideált állítson fel nemcsak kívánva és ábrándozva, hanem a természettudomány, nemzetgazdaságtan és társadalomtudomány fontos eredményeivel összhangzásban. És ha mindjárt nem is volna ez a remény egyéb, mint merész ideál, akkor is mennyivel magasabban állana a munkásság evvel az ideállal azoknál, akik a régi pályákon kuksolnak, akik meg vannak elégedve a visszataszító jelennel, vagy olyan alakulatokat óhajtanak, amelynek sehol sincs megfogható támasztéka.

Valamikor az ember is olyan állat volt, mint a többi és csak a fejlődés lehetőségét hordotta csiráiban. El nem képzelhető idők előtt kezdette meg ez a fejlődést. Az első fok elérése volt az első kultúrteny. Sok ilyen fokot haladott meg az évezerek során, amelyekről mit se tudunk. És a történelmi ötezer év tartalma volna minden, amire az emberi fejlődés képes?! Mi nem hisszük, hogy az emberiség a végét járná, sőt azt hisszük, hogy minden, ami eddig történt, csak az emberiség östörténetéhez tartozik, a végső cél pedig a magasabb és legmagasabb kultúra, magasabb és legmagasabb emberi méltóság elérése.

Dr. Láncki Jenő : Gymnasium és politika.*)

A legfinomabb ironiával mégis csak a történelem dolgozik. Egy évvel ezelőtt P. J. G. Hagen, X. Pius pápa udvari csillagásza mély hajlongások között jelentette az egybegyűlt bíboros kollégiumnak, hogy sikerült a föld forgásának újabb mechanikai bizonyítékát felfedeznie. Galileire gondolok. Éppen a pápa udvari csillagásza!

Mert lehet ugyan igazság abban, amit a vallási reneszánsz hívei mondanak, hogy katolicizmus és tudomány nem ellenségek; igaza lehet Emile Boutrouxnak vagy F. G. S. Schillernek is, az oxfordi Corpus Christi College tudós professzorának, hogy az értelem sohasem lesz képes néhány olyan kérdésre felelni, amelyre a vallásos érzés egy éles dobással habozás nélkül válaszol, sőt bizonyos mértékben igaza lehet Mr. F. Hugh Capro úrnak is, aki Spencerben egyetlen gondolatot sem talált, amely nem lenne benne a bibliában, de ez mind nem változtat azon a tényen, hogy a vallás nemcsak hit és érzelem, hanem szervezett egyház is, vagyis hatalmi szervezet. És ez igaz legelső sorban a katolikus egyházzal, mely a pozitív világfelfogással nemcsak erkölcsi és jogi, hanem tudományos és filozófiai téren is szemben áll.

A római egyház pedig sohasem fogja elfelejteni azokat a sebeket, amelyeket a modern természettudománytól négy évszázadon! át kapott. És hogy ezt ösztönyszerűen mindannyian érezzük, azt legjobban akkor láttam, mikor néhány esztendővel ezelőtt a pápa megengedte Szent Péter templomában a villanynyal való világitást. Aki olvasta, mekkora jelentőséggel regisztrálta ezt az eseményt az európai sajtó, az nem nyomhatta el magában a gondolatot: tulajdonképpen a pápa és az elektromosság még mindig ellenségek.

Talán nagyon messziről indulok, hogy az egyházzal kezdem, de a mai iskoláról és pedig a középiskoláról írván, lehetetlen nem az egyházzal kezdeni, amely a középkort mégis csak a legelevenebben megőrizte és őrzi szervezetében.

A középkor lezárása óta az európai történelem jórésztében nem is más, mint az egyház szakadatlan háborúviselése a modern természettudomány ellen. Emlékezetbe idézem azt is, hogy ez a háború két arcvonalban folyt. A feudális rendszer ellen az ipari rend, a fennálló szellemi hatalom, vagyis az egyház ellen a természettudományok intéztek támadást.

A nagy forradalom az új rend és az új szellemi hatalom teljes diadalát hozta minden vonalon, — de már a nagy forradalomra következő restauráció a szellemi és erkölcsi élet irányítását visszahelyezte az egyház kezébe.

*) A Nyugat május 1. számából.

A dolog tehát úgy áll: hogy a gazdasági élet területén az állam megtartotta kezében a vezetést, de a lelkiekben és erkölcsiekben az egyházak hatalma visszaállított.

Alig van olyan szociológus, aki a mai államnak erre a kételkedésére reá nem mutatott. Annál kevesebben vannak, akik a mai iskolában is meglátták volna ugyanezt a kételkedésüket. Pedig az állam nemcsak a felnőttek erkölcsi és szellemi életének irányítását bízta az egyházra, hanem a gyermekét is. A mai iskolai terv, és pedig úgy a népiskolai, mint a középiskolai és az egyetemi is az állam és az egyház kompromiszuma.

Én azt hiszem, a dolog ilyen beállítása a mai iskolai oktatás szempontjából rendkívül jelentős. Lehetetlen nélkül megérteni, mi az oka annak, hogy a mostani gymnasiumi oktatás elleni támadások majdnem teljesen hatástalanok.

A mai gymnasium, a klasszika-filológiai oktatás nyomorúságát annyian és olyan ellenállhatatlan argumentumokkal bizonyították be, hogy a hozzá való ragaszkodást más okokból, mint politikai okból megmagyarázni lehetetlen.

Alig van pedagógus, aki nem olvasta Spencernek az Intellectual, Moral and Physical Educationját. Ez a könyv 1862-ben jelent meg, tehát negyven évvel ezelőtt és a mai oktatás haszontalanságát már olyan szétörhetetlen érvekkel fejtegeti, amelyekhez azóta alig lehetett valamit hozzátenni és amelyek elől kitérni lehetetlen. És ezek dacára, az eddigi eredményt tekintve, ez a könyv teljesen hatástalan maradt. Hiába mutatta ki Spencer és Spencer óta hiába mutatták ki százan meg százan, hogy amit a mai iskola nyújt, ha nem is teljesen értéktelen, de nem is a legértékesebb, amit a mai tudomány nyújtani képes, – hiába mutatták ki, hogy éppen arról alig tud valamit a tanuló, amin az egész modern gazdasági élet nyugszik és hogy azokat a nélkülözhetetlen ismereteket, amelyekre szüntelen szükségünk van, csak úgy mellékesen: az újságokból, a vasúti kupékban, társalgás közben, ahogy Spencer mondja: a „sarokban és a zugokban” sajátítjuk el, maradt minden a régiben. Lehetetlen fel nem tennem, hogy azok, akik ma az oktatásügyet vezetik, és sokkal jobban értenek a pedagógiához, mint én, mindezt nem tudnák, és nem hiszem, hogy bátorságuk volna azt mondani, hogy a mai iskola, főleg a gymnasium a társadalmi boldogulás azon mértékét adja, amelyet ma adni képes. A klasszika-filológiai oktatáshoz és módszerhez való ragaszkodás oda tehát nem lehet más, mint politikai: meggátolni, hogy a természettudományi szellem, – amelynek annyi benső közössége volt a szociális forradalmakkal – a maga főséges terjedelmében és erejével az iskolában diadalmaskodjék. Én szeretem a klasszikusokat. De ez a műveltség jó és szép lehetett akkor, amikor csak azok jártak gymnasiumba, akiknek nem kellett kenyérré gondolniok, hanem apjuktól örökölt birtokukat mívelték tovább, de nem lehet jó ma és nem lehet jó annak, aki mégis csak azért jár iskolába, hogy valamikor kenyeret keressen tudásával.

Aki ezt nem látja, az meggyőződése szerint átböngészheti az összes Schulvereinek jegyzőkönyveit és röpiratait, a dolgokat a maguk legegyszerűbben nem látja.

Azt gondolni, hogy a mai iskolai rendszerhez a politikának, és pedig a konzervatív politikának semmi köze sincs, nagyfokú korlátoltság. Pedig a pedagógusok jórésze ezt gondolja. A pedagógusok jórésze azt gondolja, hogy az a kérdés, hogy a humanista műveltség terjesztessék-e továbbra is, tehát egy némi változtatással középkori műveltség, vagy a modern természettudomány, irodalom és tudomány, *elsősorban ne-*

veléstani kérdés. Azt gondolják, hogyha ma talán nem is az az oktatási rendszer van érvényben, mely a mai ismeretek mellett a leghelyesebb, ez csak azért van így; mert a mostani tanterv készítői nem hevesek a mostani tanterv hiányait felismerni. Magam részéről vezető pedagógusainkat nem látom sem ilyen becsületeseknek, sem ilyen ostobáknak. Az állam szolgái ők, akik azt tartoznak tenni, amit az osztályok erőviszonyai követelnek. Esi a hivatalos pedagógiai iratok csak arra szolgálnak, hogy elrejtsek az osztályuralomnak azt a formáját is, mely a mai iskolai tantervekben jut kifejezésre. Ahogy a mai osztályuralom sehohsem nyílt és kifejezett, hanem évezredek ideológiákkal van leplezve, ugyanez áll az iskolára is.

A hivatalos pedagógusok igen nagy része meg van lelke mélyén győződve, hogy a klasszika-filológiai oktatás éppen úgy alacsonyabbrendű a modern természet- és társadalomtudományokkal szemben, mint a görög vagy római természettudomány vagy termelési mód a maival szemben. Azt is tudják, hogy a mostani klasszika-filológiai nevelés nem egy letűnt, – a középkorival szemben kétségenkívül magasabbrendű – kultúra ismeretét jelenti, hanem csak néhány görög vagy római autorból néhány fejezetet. Én nem olvastam sem Homerost, sem Tacitust, sem Platót, csak egy-két fejezetet mindegyikből. Azt állítani, hogy ennek a néhány fejezetnek az ismerete felér avval a fáradsággal, amelynek árán megszereztem, (nyolc éven át vagy heti harminc órában az otthoni tanulást is beleszámítva), nem tehetek róla, de ezt állítani, – ki kell mondanom – vagy elveteműltség, vagy elképesztő bornírtság.

– Nem-e a természet a mi legnagyobb tanítómesterünk? – kérdi Mach. Talán a görögöktől tanuljunk; talán az ő kisvárosi világnézetük, babonájuk, jósdáik legyenek az örökbecsű minta? Vagy talán Aristoteles olyan felülmúlhatatlan, aki képtelen volt a tényeket megkülönböztetni a szavaktól? Vagy Plató talán, az ő agyafűrt dialógusaival, üres, rendszerint gyerekes dialektikájával? A rómaiak talán, szópompás ürességükkel, korlátolt filiszterfilozófiájukkal, állat- és emberkinzó mulatságaikkal az örökbecsű tanító mesterek? Vagy tán Pliniustól tanuljunk, aki a bábákra hivatkozik tudományos tanuként, és maga is olyan szellemi nívón áll, mint egy javasszony?

Tegyük fel, hogy valamennyi hivatalos tantervkészítő belátná azt, hogy a mai iskola nem nyújtja a boldogságnak azt a mértékét (mert mondjanak akármit, legvégében minden emberi intézmény ezt a célt szolgálja, minél jobban tagadja, annál erősebben, sőt Spencer megmutatta, hogy ezt a célt szolgálja, még az aszketizmus is), amelyet nyújtani tudna. Ez esetben sem lenne hatalmukban az oktatás mai rendjét megváltoztatni, mert ez a boldogság-szaporulat csökkentené az uralkodóosztályoknak a mai rend szerint kijáró jólétét. Szerintem ugyan ez csak a népesség egy elenyésző csekély számának válna hátrányára, de ma éppen ez az elenyésző szám tartja kezében a javak és a lelkek feletti hatalmat.

(Befejező közlemény a jövő számban.)

SZEMLE.

Gyári és ipari fürdők ügyében az Országos magyar népfürdőegyes ötlet ankétot hívott össze április he 21-ére és 22-ére. Az enkéten a kereskedelmi minisztérium részéről *Pap Árpád* miniszteri tanácsos, a főváros részéről *Almády Géza* tanácsnok, az Állami munkásbiztosító hivatal részéről dr. *Pap Géza*, a belügymi-

niszterium részéről Kampis János, az Országos munkáspénztár részéről Lukács József, az Országos Ipar-egyesület részéről dr. Soltész Adolf, a Gyáriparosok országos szövetsége részéről Bossányi Endre, a Magyar vegyészeti gyárosok egyesülete részéről Köhner Adolf és dr. Bokor Gusztáv jelentek meg. A megnyitó beszédét dr. Bókai Árpád egyetemi tanár tartotta. Ezt a beszédét mai számunkban egész terjedelemben közöljük. A következő előadó *Hlavács Kornél* miniszteri titkár, bíró volt, aki abból indult ki, hogy a helyes munkásvédelem igen jó üzleti befektetés és a belőle származó haszon az egész társadalomra hárul. A magyar ipari munkások betegesítésére három és fél év alatt mintegy hetven millió koronát fordítottak, míg a németországi munkások biztosítására 25 év alatt 10.685 millió márkát. E költség legnagyobb része a munkaadókat terheli. A munkások munkaképességének megőrzése tehát a munkaadókra nézve is jelentékeny anyagi haszonnal jár. Dr. Fprbáth Imre műegyetemi magántanár a gyári fürdők fölállításának technikai problémáiról tartott előadást. A gyári fürdők helyes típusa a zuhany fürdő. Egy száz munkással bíró gyárban a fürdőépület építési költsége 4000 korona, hat zuhany teljes felszerelése 300 korona, a belső berendezés 700 korona, az összes építési költség tehát 5000 koronára rug. Oly gyárban, a mely ötszáz munkást foglalkoztat, ez a költség 12.000 koronára rug. A szappan és törülköző használatáért a munkás külföldön néhány fillért fizet, úgy, hogy ezzel a munkaadó költsége a minimumra redukálódik.

Az anket második napján Koiss Géza ipari főfelügyelő (Pozsony) szólalt fel és alapos tanulmányt fejtette, hogy a gyári fürdők a gyakorlatban inkább csak ott válnak be, ahol a munkáslakások is a gyártelep köré épültek, mert csak itt lehetséges a munkásokat kényszer nélkül arra bírni, hogy fürödjenek. *A városokian tehát inkább a népfürdőket kell szaporítani.* Bossányi Endre kir. tan., mint a M. Gy. O. Sz. kiküldöttje, a munkaadók nevében méltányolta a kérdés fontosságát, de hangsúlyozta, hogy a munkaadóknak a többi munkásjóléti intézményeket is fejleszteniük kell, melyek közül például a munkáslakások kérdése még elsőbrendű. Dr. Szemenyei Kornél a már létező fürdőbe olcsó munkásjegyek kiadását ajánlja, dr. Unger Manó arra figyelmeztet, hogy az újabb tudomány szerint a fürdővíznek nemkevésbé kell tisztának lennie, mint az ivóvíznek, Képes Ernő szerint meg kellene engedni, hogy a munkások a munkaidőbe eső pihenő alatt látogassák a gyári fürdőt.

Miután az ilyként minden oldalról megvilágított tárgyhoz még számosan hozzászóltak, Almády Géza f. öv. tan., a ki a tanácskozást a második napon vezette, az anketet bezárta. A fölmerült szempontokat az Országos Magyar Népfürdő-Egyesület föl fogja dolgozni és az illetékes tényezők elé fogja terjeszteni.

Ugyancsak most adta ki az Országos Magyar Népfürdő Egyesület beszámolóját 1910–11. évi működéséről. Dr. Weinberger Miksa főtitkár jelentése szerint a népfürdők szaporítása val a főváros jár elől jó példával kislakástelepein, a közoktatásügyi kormány pedig több iskolafürdőt létesített. A beszámoló még két értekezést tartalmaz: az egyiket „A városi munkásság és a népfürdők” címmel dr. Hahn Dezső írta, a másikban pataki Béla egyesületi titkár állított össze érdekes adatokat az iskolafürdők szükségességéről.

A budapesti önkéntes mentőegyesület május hó 8-án üli meg fennállásának huszonötéves fordulóját. Aki tudja, hogy 1887-ben, Bécs városát kivéve, egy európai városban sem létezett oly berendezés, amely tisztán az első segélynyújtás és men+és ügyet szolgálta volna, az abban, hogy székesfővárosunk lakói önkényt, egy mentőegyesület, létesí-

tésével és fentartásával járó kiadásokat maguk vállalták, az akkori társadalom fejlett szociális érzékének és meleg felebaráti szeretetének legjobb bizonyítékát láthatja. De helyi vonatkozásainál fogva is nagy jelentőségű volt a budapesti mentő egyesület akkori megteremtése, mert köztudomású, hogy épp a múlt század 70-es éveiben vette kezdetét Budapest városának bámulatos fellendülése a vele kapcsolatos nagymérvű építkezésekkel, számos ipari telepek létesítésével, sebes járási közlekedési eszközök meghonosításával és erkölcsileg sem egyforma nagy embertömegek ideözönlésével. Már pedig nyilvánvaló, hogy mindeme jelenségek egyenkint is a balesetek elszaporodásának lehetőségét nagyban fokozhatják is így már az okból is örök hála illeti azokat, akik bölcsen és előrelátóan az elszerenesítlenedettek és szenvedők ügyét szolgáló mentőberendezést Budapesten létesítették. Névleg K r e s z Géza dr. akkori városi kerületi orvos, lovag Falk Zsigmond, Sz t r i k ó Gyula és Gelleri-S z a b ó János voltak azok, akik a budapesti mentőegyesület megteremtése körül buzgólkodtak és még azután is, amidőn az új intézmény működését felvette, annak fejlődését és megerősödését szívükön viselték. A jóindulat, amellyel a hatóságok, a közönség és a sajtó is mentőegyesületünk kezdetől fogva alkalmazták s amely abban nyilvánult, hogy az egyesület fennállásának harmadik évében, új és kényes, állandó otthont kapott, mindennél jobban igazolja, hogy az egyesület orvosai és az azok vezetése alatt működő mentők is, az önkényt vállalt súlyos és felelősségteljes feladatoknak mindig szeretettel megfeleltek. Azonban nemcsak a székesfőváros területén kifejtett működésével érdemelte ki a mentőegyesület mindazok háliját, akik a gyors és szakszerű segélynyújtáshoz fűződő egészségügyi, társadalmi és gazdasági érdekeket kellően értékeli, hanem azzal is, hogy a mentő ügy népszerűsítése körül hazánkban kezdetől fogva buzgólkodott és ily módon az ország különféle helyein megtartott 266 mentőtanfolyamon, majdnem 50.000 különböző állású és műveltségű egyént oktatott ki az első segélynyújtás elemeire. Ezzel a tevékenységével is kötelezte hálára a mentőegyesület mindazokat, akik tudják, hogy nálunk a vidéken oly nagy az orvoshiány s hogy már ez okból is nagy szükség van oly emberekre, akik az orvosi segély megérkezéséig a bajba jutottak szenvedéseit enyhíteni, az esetleges veszélyt elhárítani képesek.

Arról a széles keretről, amelyben a budapesti mentők közhasznú tevékenysége immár huszonöt év óta folyik, leg-egyszerűbben tájékoztathatnak azok a számok, amelyeket ez alkalomra az egyesület az eddig megjelent évi jelentéseiből összegyűjtöttünk. 1887. május 8-ától 1911. december 31-ig összesen 338301 esetben vették igénybe a mentőket. Részleteiben következőleg oszlik meg az összműködésük: Segédkeztek 89602 sérülésnél, 40636 megbetegedésnél, 10234 öngyilkosságnál és gyilkossági kísérletnél, 89309 betegszállításnál, 10903 elmebetegsz állításnál, 15142 egyéb alkalomnál, 1398 tüzesetnél és végül, 35380 ízben állítottak mozgó őrseget.

Ezekhez a számokhoz bővebb magyarázatot fűzünk felesleges. Pedig a mentőegyesület orvosaira nehezedő nagy munkakör súlyát csak akkor értékelhetjük igazán, ha figyelembe vesszük azt az ijeszítő progressziót is, amelyben a mentők teljesítménye évről-évre rohamosan emelkedik, anélkül, hogy ennek a munkatöbbletnek megfelelően, a rendelkezésre álló anyagi erők és a személyzet is szaporodott volna. Hogy mily szédítően szaporodtak folyton az esetek, amelyek a mentők közbenjöttét követelték, azt legjobban megvilágíthatjuk azzal, hogy működésük körét öt-öt évenként összehasonlíttuk:

1890-ben segédkeztek 6130 esetben, 1895-ben segédkeztek 10985 esetben, 1900-ban segédkeztek 14012 esetben, 1905-ben segédkeztek 15481 esetben, 1910-ben segédkeztek 31067 esetben. Ezen progresszió láttára, minden hozzáértő agyában önkényt két kérdés villan fel. Az egyik az, vajjon a közismeretesen szűkös anyagi viszonyok mellett, meddig s egyáltalában lesz-e még képes a fővárosi mentőegyesület felelősségteljes ügykörét betölteni? A másik az, vajjon méltó-e korunkhoz és még inkább méltó-e egy oly nagy városhoz, mint Budapest, hogy az első segélynyújtás és mentés ügyét továbbra is magánkörökre bízzák, ahelyett, hogy a közönség iránti kötelezettségeinek tudatában, a szociális

tevékenység eme fontos ágazatát is községi üzembe vennék? Nyugodtan vehetjük fel e kérdéseket még akkor is, ha készséggel elismerjük, hogy a mentőegyesületünk eddigelé a megerősödését és fejlődését megnehezítő anyagi zavarok közepette is legjobban végezte feladatait. Elvégre azonban a mai Budapest rohamosan fejlődő viszonyai más intézményeket, más eljárásokat követelnek, mint azon Budapesté, amely a múlt század utolsó évtizedeiben létezett.

Az élet erősebb minden elméletnél. Azért, bármennyire idegenszerűnek hangozhatnak még ma az a követelés, hogy a mentésügyet Budapesten községi segíteni kell, előbb-utóbb csak ezen az utón boldogulhatunk.

Dr. Pach Henrik.

Kétszáz millió frank községi kislakásokra. Ezt a nagy összeget Paris városa fogja e célra fordítani. A lakásdrágaság ugyanis e világ-metropolisban is erősen éreztetni hatását, ami egyrészt a lakosság rohamos szaporodására (nem a természetes szaporodás, hanem a bevándorlás által), de különösen az építkezés megdrágulására vezethető vissza. Ez utóbbi némelyek szerint 25-30%-al, mások szerint 40%-al emelkedett. Mint mindenütt, így Parisban is a lakások nagyrésze kislakás. Így 1909-ben 979.969-ből 598.513 lakás, azaz a lakások 61.09 % 100 frankon alul fizetett házbért. E kislakások közül csak 1½% állott üresen, holott rendes körülmények között több mint a lakások 4%-ának üresen kellene állnia. A lakások túlszűfolttsága is rohamosan emelkedik. Ez a körülmény nemcsak az egészségi viszonyokat, hanem a lakosság természetes szaporodását is károsan befolyásolja, amit tudvalevőleg Franciaországban nemzeti csapásnak tekintenek. A garcon-lakások száma nagyon erősen növekszik, még pedig volt: 1907-ben 671, 1908-ban 804, 1909-ben 1640, 1910-ben 2216, 1911-ben 4600. Mindezek a körülmények arra indították a város képviselőtestületét, hogy április havában a nevezett összeget szavazza meg kislakások építésére. A párisi 400 frankon aluli lakások értéke körülbelül 1870 millió frankra rug, a megszavazott 200 millió ennek tehát $\frac{1}{10}$ -ét alkotja. Ezek a számok élénken demonstrálják, hogy ez esetben mily nagyarányú akcióról van szó. A kölcsön, amelyet e célra fölvesznek, 3.75 %-os és 75 évre szól, a törlesztéssel együtt 4.003 %-ot tesz ki. A lakások kiadásánál nagy kedvezményben részesítik a sokgyermekes családokat, azonban ezek közül csak azokat, melyek már öt év óta Parisban laknak. A lakbér átlag a tőkének 6 %-át fedezi, azonban a 16 éven aluli gyermekek számával csökken a házbér, még pedig: 4 gyermeknél a tőke 5 %-ára, 5 gyermeknél 4.5 %-ára, 6 gyermeknél 4%-ára, 7 gyermeknél 3.5 %-ára, 8 gyermeknél 3 %. A lakásépítkezésből 50 millió árát az építő szövetkezetek kapnak meg, a többire versenytárgyalást hirdetnek. A pályázati föltételei között a következő kikötéseket találjuk: kis udvarok kiküszöbölését, konyha nem nézhet világító udvarra, fedett udvarra ablak nem nézhet, alkovnak nem szabad lennie, tűzbiztos lépcsők, világos pincék.

Halad a világ. Május elsejét már majdnem azzal az öntudatlansággal üli meg a munkásság, mint amelylyel az egyház ünnepeit szoktuk. Nem medítálunk minden egyes alkalommal fölötte, hogy minek az emléke valamely ünnepnap, hanem megszenteljük, mert ünnepnek hagyta ránk e napot a hagyomány. Éppen ezért nem lesz érdektelen felső*rolni azokat a követeléseket és sérelmeket, amelyeknek nyomtatékot akart adni az 1889-iki párisi kongresszus a május 1-i dátum megünneplésének elhatározásával. íme a kilenc pont: 1. A nyolc órás munkanap. 2. 14 éves koron aluli gyermekek munkáltatásának eltiltása és a 14-18 éveseknek napi 6 órára korlátozása. 3. Az éjjeli munka eltiltása azoknak az üzemeknek kivételével, amelyeknek a természete

megköveteli a folytonosságot. 4. A női munka, kizárása minden a női szervezetre különösen ártalmas üzemből. 5. A nők és 18 éven aluli férfiak éjjeli munkájának eltiltása. 6. Legalább 36 órás szünet hetenként. 7. Eltiltása olyan üzemeknek és munkamódszereknek, amelyek a munkás egészségét különös módon veszélyeztetik. 8. A Truck-rendszer eltörlése. 9. Terjedelmes iparfelügyelet állami iparfelügyelőkkel, akiknek legalább felét a munkások maguk választják. – Mindenki maga megítélheti ezekből» hogy hol mennyit haladt a világ 1889 óta, amikor ezeket a pontokat felállították és megvalósításuk érdekében tüntető ünnepnek deklarálták május elsejét

Egy bestiális ember kéjgyilkosságot követett el egy kis leányon. A részleteiben borzasztó eset után Porzsolt Kálmán azt írta a Pesti Hírlapban, hogy az ilyen ember igazi büntetése a kasztráció volna, amiért azután egyik, máskülönben megértő szellemű napilap kinevette. Pedig nem érdemelte meg. Éppen a szóbanforgó eset valóságos iskolai bizonyítéka az ítélet alapján való kasztráció nagyon is észszerű voltának. A förtelmes bűncselekmény elkövetője szorgalmas és ügyes munkásember, aki békében él munkástársai között és otthonában, amelyet mindenütt, hová a sors veti, csinál magának. De akaratánál erősebb indulat rágja, folytonosan a belsejét és ennek nyomása alatt ismételtelen követett el ilyen rettenetes gyilkosságot. Azután újra dolgozik, amíg megint hatalmába keríti szellemi kór-sága és újra talál prédát, akire lecsapjon. Ha az első cselekmény után 15 évre ítélte: volna el, életének nagyrészét fegyházban töltötte volna el és kiszabadulása után újra kezdhette volna bestiális koncolásait. Míg ha az első cselekmény után (föltéve, hogy kézre került volna akkor), kasztrációt követtek volna el rajta, nem maradt volna belőle más, mint egy szorgalmas, jóra-való munkás, aki a légynek se vét. Hiszen a kasztráció, mint büntetés nem azt jelenti, hogy derűre-borúra kasztráljunk olyan bűncselekményekért, amik ma azok, holnap meg erények lesznek, hanem csak olyan esetekben, amikor a tudomány és az emberség legjobb megítélése szerint a legigazságosabb és egyszersmint legcélszerűbb „büntetés” éppen a kasztráció. A jövő fejlődése is feltartóztatlanul a kasztráció és sterilizáció acceptálása felé vezet. Tavalý Zürichben anketét rendeztek e tárgyban az elmeorvosi egyesületben és a vita során az összes elméleti, és gyakorlati jogászok a kasztráció kétségtelen jogossága mellett szalottak síkra. Az anketé hatása alatt most egyszerre két munka is jelent meg e tárgyban Sveicban. Az egyik dr. Hans Mayer-é, a zürichi elmeorvószati klinika orvosáé, címe: „Die Nordamerikanische Gesetze gegen die Vererbung von Verbrechen und Geistesstörung und deren Anwendung.” E könyvből megtudjuk, hogy az Unió számos államaiban van már meghonosítva a kasztráció, mint a társadalomnak a fegyházbüntetésnél és tébolydába internálásnál kíméletesebb és biztosabb védekezése. A másik könyv szerzője dr. Emil Öberholzer, a schaffhauseni kantonális tébolyda orvosa, aki „Kastration und Sterilisation von Geisteskranken in der Schweiz” című művében leírja azokat az eseteket, amelyeket Sveicban megfigyelhetett, ahol egy idő óta végzik ezeket az operációkat. Esetei között van egy gyöngye elméjű nő, aki már harmadszor esik házasságon kívül teherbe, harmadszor szül és harmadszor öli meg gyermekét. Nem a szív és az ész parancsoló szava diktálja-e itt, hogy e fegyházba nem csukható, tébolydába nem való nőt megfelelő operáció útján hozza a társadalom abba a helyzetbe, hogy többé gyermeket ne szülhessen? Erre igazán bajos volna tagadólag válaszolni.

Dr. KADOSA

Kötelező női. szolgálati évi mellett tartott előadást a berlini nőkongresszus (L. lapunk 5. számát.) egyik referense. A szolgálat a katonai kötelezettség penclentja volna, azzal a különbséggel, hogy nem a fegyverforgatásban és a katonai tudományokban, hanem a háztartás teendőiben nyernének a nők szolgálati évük alatt kiképzést.

Az elektromos erőművek államosítását tervezi Uruguay délamerikai köztársaság.

Községi szocializmus Rómában. Kóma város röviddel ezelőtt városi elektromosművet rendezett be. Az építési költségek 310.000 koronába, a gépek több, mint 1.000.000 koronába kerültek, a kábel vezetékek körülbelül 4 millió korona értéket képviselnek és a meléküvek— amelyeket más helyeken állítottak fel — szintén néhány milliót. Egyidejűleg a város községi közúti vasút és egy községi fagyasztóház építése mellett foglalt állást,

Községi gyógyszerárak: Reggio Emilia város, amint azt az olasz „Il Commune Moderno” c. revueben olvassuk, 1888 óta ingyen adja a gyógyszereket az arra szoruló lakosságnak. Ugyanezen célból 1900-ban városi gyógyszerártart rendezett be, amely később a közszállítási; sokat is átvette és ma már mindenkinek árusít gyógyszerket. Az utóbbi években a vállalat még jobban terjeszkedett és a különböző városokban még 6 fióküzletet rendezett be. A város maga körülbelül 220.000 márkát takarított meg a gyógyszerártár felállítására óta és a közönség is előnyt húzott az olcsóbb árakból.

A nőtlenséget súlyosan bünteti Illinois állam. Aki 35-ik éve után még nőtlen, köteles nőtlenséget alapos okokkal indokolni, különben súlyos pénzbüntetést kap. Ezenkívül minden a házasság második éve után született gyermek mintegy 400 korona állami prémiumban részesül,

Magyar könyvek nyomása és bekötése Angliában. A modern közlekedési eszközök egyik hatása, hogy a legtávolabba eső helyeket is bekapcsolja a világforgalomba. A távolság eltűnik, a helyi piac világpiaccá alakul, és az árak alakulására a legtávolabba eső helyek termelési költségei is előbb-utóbb befolyást gyakorolnak. Érdekes és tanulságos példája ennek az az eset, mely most jutott tudomásunkra, amelyben ugyan nem áru szerepel, hanem ipari munka, de azért igazolja a mondottak helyességét. Egyik nagy magyar könyvkiadó cég a kiszedett könyvek szedését u. n. matricákra leönteti, és kiküldi Angliába. Itt nyomják és kötik a magyar kiadó könyveit. Az alkalmazott, gépek olyan tökéletesek, hogy egyszerre nyomják, fűzik és kötik az íveket. A szó szoros értelmében: az egyik oldalon beteszik a leöntött matricákat, és a másik oldalon kijön a bekötött könyv. A dolog felette érdekes és mi utána jártunk a dolognak és megtudtuk, hogy az Angliában való nyomtatás és bekötés oka: az olcsóság. Az angol nyomda és könyvkötészet olyan árakkal dolgozik, mely könnyen megbírja az Angliába való és a visszaszállítás költségeit, és még mindig tetemesen olcsóbb, mint az itthoni előállítás költsége. Vegyük figyelembe amellet az Angliában fizetett munkabéreket is, mely az itthoniak mellett horribiliseknek mondhatók — és fogalmat nyerünk a technika micsoda hatalmas haladását mutatják ismét a legújabb nyomó- és kötőgépek.

Épületek tűzbiztosítását saját monopóliumává tette Graubünden kanton okt. 13. törvény 59. cikke szerint: „jelen törvény életbelépésétől kezd-

tűzni a magánbiztosító társulatoknak a még le nem járt biztosítási szerződések liquidálására.” Ez ellen a törvény ellen több biztosítótársulat a szövetségtanácsnál panaszt emelt, melyet ez most elutasított. A törvény Graubünden Kantonban f. 1912 év december elsején fog életbelépni.

A biztosítás államosítására vonatkozó javaslatot fogadott el Uruguay állam. Az állami monopólium az élet, a baleset, a szavatossági és a tűzbiztosításra terjed ki. A kártalanításról nem intézkedik az új törvény.

Balesetmentes közúti kocsik. A new-yorki közúti vasutak új kocsikat készülnek bevezetni, amelyek állítólag egészen balesetmentesek. A kocsitest majdnem egészen a földön fekszik, úgy hogy olyan-nak látszik, mintha nem is kerekeken gördülne, hanem a síneken csúszna tova. A kerekek kívül nem láthatók, mert a kocsiszekrényben vannak. Beszállásnál nincs lépcső, mert a kocsitest (szekrény) majdnem egy szintben van a földdel. Az új kocsi formája nem is platformájú, mert az utas a közepén levő ajtón száll be. A kocsi hossza 12 méter, végén lekerékítve. Úgy néz ki, mint egy torpedó. 50 álló és 30 ülőhely van benne. Hossza 12 méter. A kocsi önműködőleg rögtön megáll, ha valamely tárgyba ütközik.

A középeurópai gazdasági egyesület áprilisban tartotta Brüsszelben tanácskozásait. A tanácskozás első tárgya: a cheque egységes szabályozása volt. A kongresszus kimondotta, hogy a cheque *nemely* fajának egységes szabályozását szükségesnek tartja. Ebben a kérdésben legrészletesebben Van der Smissen előadó, Dr. Sichernann (Budapest) és Dr. Hammerschlag (Wien) fejtették ki álláspontjukat. A következő kérdés a „nagy jegybankok nemzetközi állandó választmánya és időnkénti konferenciái” voltak. A kongresszus ilyen értelmű határozatot fogadott el és kimondotta, hogy az időnkénti konferencia tárgyai: 1. giróforgalom felállítására a jegybankok folyószámlái között, 2. Nemzetközi leszámolási központ felállítására. 3. Értékek kölcsönös behajtása. 4. Hitellevelek és nemzetközi chequek kiadása. A kongresszus aztán kimondotta, hogy szükséges a védjegyjegy nemzetközi szabályozása is. Az utolsó pont az áruosztályozásnak a középeurópai vámtarifáknál való egységes szabályozása volt.

Nemzetközi tüdőbeteg kongresszus volt Rómában április hóban. A megvitatás alá került témák közül kiemeljük a következőket: Lakásügy. — Tuberkulózis és kivándorlás. — Tuberkulózis és skrofula. — Tuberkulózis és szociális helyzet. — Alkoholizmus és tuberkulózis. — Hadsereg és tuberkulózis., stb. stb.

Bérfizetés borítékban. Érdekes ítéletet hozott a berlini ipari bíróság a napokban. Egy vállalatnál a munkások a béreket borítékban kapták, amelyen a következő figyelmeztetés állott: „A borítékban lévő bérösszeg a pénztáros jelenlétében olvasandó meg. Utólagos reklamációk figyelembe nem vétetnek.” A vállalat egyik munkása pert indított a társaság ellen, mert a borítékban 40 M. 35 Pf. helyett csak 35 Pf. volt, amit ugyan nem a pénztáros jelenlétében, de mindjárt a fizetés után egy munkástársa előtt konstatált. A bíróság elmarasztalta a munkaadót, mert a borítékban lévő figyelmeztetés csak az alperes egyoldalú ténye. De sőt, ha a munkás maga is hozzájárult volna annak a figyelmeztetésnek a tartalmához, akkor is csak annyit jelentene az, hogy a vállalat nem vesz figyelembe utólagos reklamációt, nem pedig azt hogy a munkás is lemond az ő jogos

taros jelenlétében a pénzt, úgy ez csak a bizonyítás terhét rója rá esetleges reklamáció esetében.

kozo magánbiztosítási szerződések karterites netkul hatályukat veszítik. A nagy tanács kellő időt fog ki-

A nemzeti államok kialakulása és a nemzeti-ségi kérdés c. alatt közel hatszáz oldalra terjedő munka jelent meg Jászi Oszkár egyetemi m. tanár tollából. A könyvvel bőven fogunk foglalkozni, ezúttal csak felhívjuk rá az olvasó figyelmét. Nézetünk szerint ugyanis Jászi könyvének megjelenése nem kisebb tudományos és politikai esemény, mint volt 60 évvel ezelőtt Eötvös báró: „A XIX. század eszméinek befolyása az államra” e. könyvének megjelenése. Nemcsak azért, mert sem külső terjedelemben, sem tudományos felkészültségben Eötvös óta ehhez fogható munka erről a kérdéstről nem jelent meg, (és pedig nemcsak itthon, hanem talán a külföldön sem), hanem azért is, mert szerzője a magyar intellektuelek reprezentatív man-je. És csak az fogja utóbbi! jelentőségét tagadni, aki szemet huny az előtt a tény előtt, hogy a mai Magyarország története hatalmas részben a parlamenten kívül lejátszódó események eredője. Jászi is, mint Eötvös, a mai Magyarország, egyúttal a mai Európa két centrális problémáját vette bonckés alá. A demokráciát és a nemzetiségi kérdést. Az előbbivel az „Új Magyarország felé” c. könyvében foglalkozott, az utóbbit új könyvében teszi tanulmány tárgyává. Az eredmény, amelyre jut, valóban meglepő. Jászi kimutatja, hogy mindkét probléma a modern kapitalizmus gyermeke, a modern gazdasági életnek más-más oldala. „A nemzetiségi mozgalom vég-eredményében az egység, a szervezettebb gazdasági és kulturális tömörülés mozgalma.” A követendő út, melyet megjelöl, az Eötvös, Kossuth, Deák és Irányi nemzetiségi politikájának igazolása. De ami ezeknél a nagy embereknél intuíció és jórészben a kor uralkodó érzelmeinek reflexe, az Jászinál pontosan lemérhető tényekre épített exakt tudomány. Persze a Jászi álláspontja éppen olyan kevésbé fogja kielégíteni a nemzetiségi, mint a magyar konzervativizmust. De a nagy gazdasági egységek felé törő modern élet és az ezen felépülő demokrácia más megoldást el nem ismerhet. Egyúttal a magyar nemzetiségi kérdés megvilágítása, sőt megoldása először kísérletet tesz a történelmi materializmus módszerével. És így nemcsak politikai szempontból, hanem a történelmi materializmus értékének szempontjából is jelentős dolog, ami ebben a könyvben Jászi Oszkárnak sikerült. Tudományosan megalapozott politika, többé nem utópia.

A chrómvegyületek ipari betegségeiről könyvet adott ki a frankfurti Institut für Gewerbehygiene. A könyv első kötete egy sorozatos kiadványnak, amelynek célja az iparhygiene egyes területeinek felderítése. A szerző, Dr. R. Fischer (Berlin) mindenekelőtt a chrómvegyületek hatásait tárgyalja, amelyek különösen daganatokban, ekcémákban és az orr választófalának átlukadásában jelentkeznek, általában azonban súlyosabb egészségi zavarokat nem okoznak. Konklúziót Ti [pontban foglalja össze: 1. A chromátpor fejlődése megakadályozandó. 2. Az apparaturák lehetőleg csukottak legyenek, porszívóval ellátva. 3. Magas, szellős helyiségek, mosdó- és fürdőkészülékek és védőeszközökre van szükség. 4. A chromatoldatoknál az ártalmasság (veszélye fokozott. 5. Minden bőrsérülés gondosan megfigyelendő. 6. Az orrfal átlukadásának megakadályozása céljából tovább kell kutatni.

A főváros új kislakásos telepe, amely a Váci-út jobboldalán, a Palotai-ut mentén épült, május elsején közhasználatba adatott. A telepen 10 csoportba osztott 72, részben földszintes, részben emeletes ház-mán 386 helyiség került felépítésre és még maradt jbb terület a további terjeszkedésre, terek, játszóhelyek, iskola létesítésére, melyek majd folytatólag ke-fülnek kivitelre. A 386 helyiség áll 371 egyszobás, 7 kétszobás lakásból és 8 üzletből. Ezen kívül van

a telepen a szükséges gazdasági és háztartási helyiségeken kívül egy népfürdő, melynek használatáért 20-30 fillért számít a főváros. Épült végül egy népjóléti épület is a munkában elfoglalt szülők gyermekeinek gondozására. Itt nyer majd elhelyezést a könyvtár, az olvasó szoba, az orvosi rendelő szoba és egy tudakozó és tanácsadó iroda is. A helyiségek bérösszege 220, 230, 280 korona. A lakásokra a jelentkezés igen nagy volt: minden lakásra négy jutott. Sajnos, hogy a kiválasztásnál a kevesebb gyermekes családokat részesítették előnyben, vagyis éppen azokat mellőzték, akik sok gyermekük miatt a bércsarnyokban se tudnak lakást kapni. Ennek dacára a 386 teleplakó család 1200 lelket számlál és így egyike a főváros legnépesebb telepeinek.

Az első cselédkongresszust április 14-16. között tartották a berlini szakszervezeti házban. Jelen volt 22 kiküldött 16 városból. A jelentés szerint 1911-ben az egyesületnek 5474 tagja volt. Évenként körülbelül anynyi tag válik ki és ugyanennyi lép is be. A taghullámzás tehát majdnem 100%. A jelentés tudomásul vétele után a munkásbiztosítás és a hely közvetítés ügye került szőnyegre. Az egyesület sok röpiratot és brosúrát adott ki. Különösen figyelemreméltó ezek között egy brosúra, mely a cselédek lakásügyét és ágyrajárását tárgyalja. A kongresszuson szóba került, hogy az egyesület betegség és hely nélküliség esetére magasabb segílyt nyújtson a tagoknak, de ez az indítvány elvetette. A tanácskozások folyamán érdekes felolvasások hangzottak el a helyközvetítésről, a taggyűjtésről stb. A 3 év múlva megtartandó második kongresszus helyül Lipcse lett kijelölve.

A tolnai selyemfonóda munkásotthona. A földművelésügyi miniszter kezelésében levő tolnai selyemfonodánál két esztendő előtt munkásotthont létesítettek, melynek e két évi működéséről számol be a selyemfonóda igazgatósága által kiadott füzetecske. A beszámoló adatai arról győznek meg bennünket, hogy igen magas rendű, humanitárius intézménnyel van dolgunk; „Az, hogy a gyermekvédelem a gyermekeket – kivált a serdülő leányokat – cselédeknek helyezik el, alig nyújt megnyugtatót és illető jövőjére nézve, hiszen épen az az állandó kisértés és veszély, amelynek különösen nagyobb városokban a nőcselédek ki vannak téve, oka annak, hogy még a munkáscsaládok sem szívesen adják gyermekeiket cselédeknek. A gyermekvédelmi intézmények ezen hiányával szemben, de másrészt azért is, hogy a selyemipar terén mutatkozó munkáshiányon segítsünk, módot kerestünk arra, hogy a leánygyermek fizikai erejének megfelelő munkával, kifogástalan ellátás mellett mielőbb abba a helyzetbe jöjjenek, hogy önmaguk szerezzék meg kenyerüket”, ezekben az egyszerű szavakban adja a munkásotthon a maga programját. A munkásotthonnak eddig 90 növendéke van; számukat legközelebb 120-ra emelik. Ugyanazt a munkát végzik a selyemfonóda részére, mint a községbeli munkások s ugyanazt a díjazást is kapják, 80-150 fillért. A lányok naponként 40 fillért fizetnek élemezés fejében; a ruházat karbantartási és javítási költségei általában, valamint a rendkívüli beszerzések a lány keresetéből nyernek fedezetet. Azokona munkanapokon, mikor a gyár munkája szünetel, a 40 fillért maga a gyár fizeti. A leányt az otthonba való belépés-kor a gyáros látja el mindenféle ruházattal úgy, hogy é címen legalább az első hat hónapban a leány keresetét isenini kiadás ne terhelje. Ezenkívül évenként egy téli és egy nyári ruhával és két munkásköténnyel látja el. Fedezi amecás és a vasalás költségeit. Gondoskodik a szükséges, felügyelet-ről, vagyis minden 30 leány mellé egy felügyelőnő alkal-maz. Fizeti a szakácsnőt, szolgálzemélyzetet. Adja a fűtést, világítást, a tanítónők fizetését. Mindez összesen a lányok él-látásával együtt napi 63.2 fillérbe kerül s ebben az épület és a berendezés fentartása is befoglaltatik. Azon napi 63.2 fillér összeghez tehát, amelybe a lányok teljes ellátása ke-rül a gyáros 23.2 fillérrel, maga a leány pedig 40 fillérrel já-

mul hozzá, létszámemelkedés esetén ez; csökkenthető. Hogy ezen hozzájárulás a munkásnőre nem terhes, ezt bizonyítja a „beszámolóhoz csatolt kimutatás, amelyből látható, hogy az otthonba 1910. év január 9-én belépett egyes munkásnő által megtakarított és a takarékbba elhelyezett legnagyobb összeg 348 korona 12 fillér volt. A legcsekélyebb pedig 159 korona. Minél tovább marad a munkásnő a gyárban, annál jobban fokozódik díjazása és gyarapszik szerzeménye úgy, hogy például 5 év után legalább ezer korona készpénzzel lép az életbe.

4000 kislakás építését vették tervbe az osztrák betegpénztárak. Erről írja a Soc. Prax: Az állami lakásalap lehetővé teszi, hogy mihelyt a szükséges tőke $\frac{1}{10}$ együtt van, segélyével közhasznú építkezés vételessék folyamatba. A felsőausztriai betegpénztárak szövetkezetté alakultak és a közhasznú építkezés terén jelentékeny tevékenységet akarnak kifejteni. Ezek az egyesült pénztárak 11 millió korona tartalék felett rendelkeznek. Ebből most 1 milliót munkáslakások építésére fordítanak. Ezen összeg alapján az állami lakásalaphoz 9 milliót vehetnek igénybe, tehát 10,000.000 korona áll rendelkezésükre. A szövetkezet, melynek címe: Bécs város és Alsó-Ausztria betegpénztárainak közhasznú építési szövetkezete, tagjai lehetnek vagy egyes betegpénztárak, akiknek üzletrésze 500 korona, vagy egyes személyek, 20 korona üzletrészzel. A rendelkezésre álló 10 millióból 4000 kislakást remél a szövetkezet építtetni. A befizetett tőke 4% kamatozását vették számításba.

A Taylor-rendszer hódítása. Volt már alkalmunk olvasóinkat Frederick W. Taylor munkatechnikai reformjával megismertetni. Eöviden abból áll ez a rendszer, hogy az egyes munkákat tanulmány tárgyává teszik és megállapítják, hogy milyen mozdulatok fölöslegesek, melyeket azután kiküszöbölnék, úgy hogy valósággal megtanítsák a munkást dolgozni. A rendszerről most Crozier tábornok a watertowni (New-York) arzenál feje jelentést tett a hadügyminisztériumnak és ebben elmondja róla tapasztalatait, a melyek a lehető legjobbak, sőt néha meglepőek. Egy 12 hüvelyes ágyú költségét 1536 dollárról 988-ra csökkentette. Bizonyos formák munkaideje eddig 53 perc volt, most 20 perc. A midőn e formák 53 perc alatt készültek, az előállítási költségek 1.17 dollárt tettek ki, most 20 perc alatt 54 centet igényelnek. Ezeknél a formáknál maguknál napi 15.10 dollár a megtakarítás. Az a munkavezető, aki alatt ez a munka és sok más munka is állott, 15 dollárt kap naponta. Tehát egész fizetése megtérül egyetlen munkacsoporthoz. De többet keres a munkás is. A mikor még a formálás 53 percig tartott, az öntő napi munkabére 3.28 dollár volt, most a prémios kereset mellett 5.74 dollárt kap. A munkások nem látták be mindjárt az új rendszer előnyét. Amikor bevezették, az öntők ellenséges állápontra helyezkedtek, sőt sztrájkba is állottak. De azután meg hagyták magukat győzni és ma semmi szín alatt nem térnének vissza a régi rendszerre. A reformról különben nemsokára sokat fogunk hallani, mert a parlament megbízást adott a Comitée on Labornak, hogy végezzon pontos vizsgálatot a rendszerre vonatkozólag néhány philadelphiai, stamfordi, connecticuti üzemben és tegyen jelentést a tapasztalatairól.

Két ipari monográfiát fog a m. kir. kereskedelmi minisztérium kiadni Az első kötet a vasiparról szóló monográfia, amelynek egyes közérdekű részeitől *Edvi Illés* Aladár miniszteri osztálytanácsos a mérnökegyületben tartott igen széleskörű érdeklődés mellett több előadást. A második kötet a fa-, fém- és gépiparról szól

és 900 oldalra terjed. Ezeket a munkákat a minisztérium nem bocsátja közre. Csak hivatalos használatra fogja azoknak az intézményeknek rendelkezésére bocsátani, amelyeknek közreműködésére a hazai ipar fejlesztése terén számít. Most van munkában a malomipar adatainak feldolgozása, ezt pedig az összes fontosabb gyáripari ágak feldolgozása fogja követni. (Magyar Ipar.)

A jövő joga. A jogászegylet szegedi gyűlésén Szász-Schwartz Gusztáv egyetemi tanár, akiben mi a legkiválóbb magyar gondolkodók egyikét tiszteljük, ily címen előadást tartott. Kifejtette, hogy a jog kifelé, területileg és befelé, az emberi életviszonyok körében fejlődik. Valamint az emberi érdekösség nem áll meg egy ország határain belül, úgy a jog sem. A modern közlekedés mindinkább hasonlóbbá teszi az emberek műveltségét, szükségleteit; hasonló életviszonyokat, közös érdekeket: és így közös jogot is terem, úgy, hogy mindjobban közeledünk ahhoz az időhöz, amikor nem mesterséges intézkedés, hanem a tényleges viszonyok ható erejénél fogva oda jutunk a már Cicero által kilátásba helyezett egységes joghoz. Másrészt meg van a jognak az a fejlődése is, hogy mind több és több embert von a maga védőhálózatába. Eleinte egy kis privilegizált osztály élvezte a jog védelmét és csak lassan terjed ki e védelem mind szélesebb emberi rétegekre. Teljes egyenlősítés ma sincs még meg, mert, ha nem a jog formáját vesszük, hanem lényegét, mai nap is két osztály küzd az egyenjogúsításért: az egyik a nők osztálya; a másik a munkásosztály. A nő csak lassan lett jogtárgyból jogalany és még mindig távol vagyunk a nőket joggal megillető teljes egyenjogúsítástól. Hasonlóan vagyunk a munkásosztály helyzetével is. A modern proletariátus csak folytatása az ókori rabszolgaságnak és a középkori jobbágságnak. A fejlődés aránya az, hogy az egyensúlyt a munkás munkája és jövedelme között helyreállítsa. Ezt a célt szolgálja az úgynevezett szociális törvényhozás.

Az intenzív fejlődés szempontjából pedig a tendencia az, hogy a jog óvóhálózatába minél több életviszonyt vonjon be. Minden emberi haladás abban áll, hogy új szükségletek állanak elő és ezeket új eszközökkel kell fedezni. Ez az új szükségletek kiegészítésére fog törekedni a jövő joga három feltétel alatt: hogy t. i. e szükségletek kiegészítésére képes, hogy a szükségletek a jogvédelemre érdemesek és végül, hogy e szükségletek a jogvédelemre rászorulnak. E tétel részletes és tüzetes kifejtése után rámutatott arra, hogy a jövő jogszabályozásánál rendkívül nagy jelentősége van a megelőzésnek. A jogtalanság megelőzése mindig többet ér a jogtalanság megtorlásánál. A jövő jogpolitikusa mindenekelőtt a jogtalanságot előidéző okokat fogja keresni és ezeket igyekszik megszüntetni. Ez okok sorában első helyet foglalnak el a nyomor és a tudatlanság. Előadását így fejezte be: Szemem előtt végig vonul egy távoli jövő, amikor egyenlő lesz a jó mód és egyenlőbb a tudás is, amikor nem fogja az embereket büncselekményre kényszeríteni, amikor nem a jog korbácsa, hanem az érdekösség öntudata hajtja az embereket a munkára és amikor nem a jogkényszer, hanem a szeretet tartja össze az embereket. Ha idáig vitte az embereket a jog, akkor be is fejezte misszióját. Mert ha azt kérdik tőlem, hogy miben látom a jog végső célját, azt kell felelnem: hogy a jog végső célja az hogy fölöslegessé váljék.

A francia parlament munkásügyi bizottsága nemrégiben terjesztette elő jelentését a vasúti bérharcuk békés elintézése tárgyában. A bizottság nem javasolja a munkások sztrájkjogának megszüntetését, azonban Kanada példájára választott bíróságok felállítását ajánlja. E szerint a sztrájk csak az alatt az idő alatt tilos, míg a békéltető bizottság tárgyal, de a döntéssel meg nem elégedő fél sztrájkba léphet vagy kizárhatja munkásait. A közvélemény azonban a tapasztalat szerint a bizottság mellé áll és egyik félnek sincs bátorsága a döntés ellenére sztrájkba lépni, illetve kizárást ren-

dezni. A jelentést nagy többséggel tudomásul vették. Millerand ezenkívül a vasút igazgatásába be akarja vonni a munkásoknak maguk által választott képviselőit is.

Az árfelhajtó spekuláció ellen. A francia igazságügyminiszter a következő javaslatot terjesztette a képviselőház elé:

Aki álhírek, áruvisszatartás vagy e célra alakult szövetkezetek útján vagy bármi más módon közérdekű értékpapírok vagy élelmicikkek mesterséges, azaz a természetes áralakulást felülmúló árak előidézésére törekszik, egy hónaptól egy évig terjedhető börtönnel és 500-tól 10.000 frankig terjedhető bírsággal büntetendő. Ugyanilyen büntetéssel sújtandó minden személy vagy társaság, ha a természetes s szabad kereskedelmet és ipara vagy üzlete határait meghaladó mértékben mesterséges árfelhajtásra törekszik. A büntetés 2 hótól 2 évig terjedhető börtön s 1000-tól 20.000-ig terjedhető bírság lesz, ha a visszaélési tárgy elsőrendű szükségleti élelmicikkek.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: **dr. Halász Frigyes,**

az Országos munkásbetegélyező és balesetbiztosító-pénztár s. titkára.

Az új miniszterelnök a munkásbiztosítást parlamenti bemutatkozó beszédében kétszer érintette. A már készen álló, részben pedig a legközelebbi jövőben elkészülő és az új kormány munkaprogramja szerint a parlament által tárgyalás alá veendő törvényjavaslatoknak tárcák szerinti felsorolásánál a kereskedelmi minisztérium törvényjavaslatai között mindjárt második helyen említette a munkásbiztosítási törvény novelláris reformját. A pénzügyi tárca keretébe tartozó törvényjavaslatok sorában pedig felemlítette a munkásszamatóriumok létesítését célzó sorsjegykölcsönre vonatkozó törvényjavaslatot, amelynek útján nagyobb tökeösszeghez fog jutni az országos pénztár. Dacára annak, hogy újabb időben minden autentikus faktor megszámlálhatatlanul sokszor hangoztatta a munkásbiztosítási törvény novelláris módosításának szükségét, mégis meglepőleg hat az új miniszterelnök azon kijelentése, hogy a novella már készen van, vagy legalább is a legközelebbi jövőben készen lesz és így az elintézésre váró törvényjavaslatok sorában foglal helyet. Különösen meglep ez azért, mert a kereskedelmi tárcának elintézésre váró törvényjavaslatai között egyáltalán nem szólt a miniszterelnök az új ipartörvényről, amelynek az őszszel leendő *ankét* alá bocsátásáról már komünikéket is hoztak a lapok, holott a munkásbiztosítási törvény novellájáról ilyen hírek még nem kerültek forgalomba. Különben nem titkoljuk, hogy véleményünk szerint a törvényjavaslatok hosszú sorának felsorolása nem annyira azt jelenti, hogy azok a közel jövőben tárgy altatni fognak, mint inkább azt, hogy az új minisztérium hosszú életű kivan lenni e földön. De ha nincs is kilátás arra, hogy hamarosan tárgyalják, mégis nagy érdeklődéssel várjuk a kilátásba helyezett novellát, mely legalább a minisztérium felfogását fogja megismertetni az érdekeltséggel és bizonyára, mint pusztán *törvényjavaslat* is hatást fog gyakorolni a munkásbiztosítás menetére. A munkásszamatóriumok felállítását célzó sorsjegykölcsön sürgős elintézésére pedig jó volna felhasználni a képviselőházban naponként szokásos 10 perces szünetből egyszer öt percet. Az a honatyá, ki ezt keresztülvinné, nagy szolgálatot tenne hazánk közegészségügyének s elviselhetné azt az ódiomot, ame-

lyet a végkimerülésig dolgozó honatyák pihenő idejének öt perccel való megrövidítése hozna a fejére.

Az Országos Pénztár furdőszerződéseit, melyeket az 1911. évi közgyűlés fogadott el, az állami munkásbiztosítási hivatal jóváhagyta, s így lehetővé tette, hogy a furdőszezon beálltával zavartalanul megkezdődjék a furdősegélyre szoruló tagok furdőbe utalása. Az állami munkásbiztosítási hivatal csupán azt kötötte ki, hogy az összes furdőszerződések egy oly értelmű ponttal egészítsenek ki, amely szerint a szerződő furdős és gyógyintézetekben a hivatalnak is joga legyen megvizsgálni, vajjon a szerződő intézet szerződési kötelezettségeit teljesíti-e.

A baleseti járulékok befizetése. Az Országos Pénztár a munkaadókra eddig összesen 16,855.664 korona baleseti járulékot, illetve előleget rótt ki: 1907 – 10 évi végleges járulékkirovás 12,718.478 K, 1907: – 10 évi pótkirovás 1,158.923 K, 1911. évi költségfedezeti üzletági előleg 1,318.642 K, 1912. évi tökefedezeti üzletági előleg 1,659.621 K. A kirótt 16,855.664 koronából összesen 7,942.682 korona folyt be eddig; különböző okokból a behajtás függőben volt tartandó 5,090.000 koronára; *végrehajtásra adatott át 3,822.984 korona.* A befolyt 7,942.682 koronából 2,673.843 koronát nem az országos pénztárnál, hanem a helyi szerveknél fizettek be a munkaadók, a helyi szervek azonban ebből eddig csak 1,129.456 koronát szállítottak be az országos pénztárba.

A baleseti veszélyességi táblázat módosítása a T. 33. §-a értelmében az országos pénztár közgyűlésének hatáskörébe tartozik s az országos pénztár köteles a veszélyességi táblázatot a módosítás szükségessége, szempontjából öt évenként átvizsgálni. Minthogy a jelenleg érvényben levő első veszélyességi táblázat az 1907 július 1-étől kezdődő egész időszakra alkalmazást nyert, noha az állami munkásbiztosítási hivatal azt csak 1908 április havában bocsátotta ki, felmerült a kérdés, vajjon nem az országos pénztár 1912. évi közgyűlése köteles-e a módosítással foglalkozni. Az országos pénztár ennek folytán felterjesztéssel fordul éz állami munkásbiztosítási hivatalhoz, hogy tekintettel arra, miszerint egyrészt a baleseti költségfedezés szempontjából a 700/908. sz. rendelet az 1907 júl. 1-étől 1908. december 31-éig terjedő időt már egy üzletvének minősítette, másrészt a jelenlegi veszélyességi táblázat csak 1908 április havában adatott ki, a hivatal járuljon hozzá azon értelmezéshez, hogy a T. 33. §-ában megjelölt öt év csak az 1908-tól számított ötödik évvel, tehát 1913-mal jár le. Ezen értelmezés elfogadása esetén az országos pénztár közgyűlése csak jövő évben fog a veszélyességi táblázat módosításával foglalkozni, amit annál helyesebbnek kell tartanunk, mert csak jövőre fog az országos pénztár rendelkezésre állani oly bő statisztikai anyag, mely ezen nagyfontosságú munkát kellő alapos keresztülvitelét biztosíthatja.

A kerületi pénztárak által készítendő baleseti (C) elszámolások tárgyában az Országos Pénztárnál f. hó 11-én szakértekezlet lesz, amelyen több kerületi pénztár szakközegei részt fognak venni.

Az Országos Pénztár szervezkedése a tüdővész ellen. Ha az emberiség tüdővész elleni küzdelmének az észak-amerikai Egyesült-Államokban lejátszódó nagyszerű fejezetét olvassuk, hol a tüdővész ellen alakult egyesület évenként 150 millió dollárt áldoz a tüdővész leküzdésére és nagy lépésekkel közeledik a ki-tűzött célhoz, mely nem kevesebb, mint hogy 1915-ig tüdővészmentessé tétessenek az Egyesült-Államok, úgy majdnem kétségbeesve kell arra gondolnunk, hogy

mily kevés történik e téren hazánkban. Ha az Egyesült-Államokban folyó akcióval összehasonlítva eltörpülő is, hazai viszonyaink között nagyjelentőségű az országos pénztárnak, mely eddig a tüdővészszel szemben speciális eszközökkel nem vette fel a küzdelmet, – most megindult első szervezkedése e népbetegség ellen. Az országos pénztár 1911. évi közgyűlése felhatalmazást adott az igazgatóságnak *egy 250 ágyas tüdőszanatórium* létesítésére. Az állami munkásbiztosítási hivatal a közgyűlés ezen határozatát *elvben* legutóbb jóváhagyta, kikötötte azonban, hogy a szanatórium létesítésére vonatkozó konkrét tervek jóváhagyás végett külön bemutassanak. Így nincs már akadálya annak, hogy az országos pénztár a tüdőszanatórium létesítésére vonatkozólag több törvényhatóság és város által felajánlt segítség közül a legkedvezőbbet kiválasztva hozzá fogjon a szanatórium felépítéséhez, mely évenként több mint ezer fásnak fog gyógyulást nyújtani. Minthogy azonban a tüdőbeteg tagoknak csak kisebb része találhat majd gyógyulást a szanatóriumban, s a tüdővészellenes küzdelemnek sokkal kisebb anyagi erőt igénylő, nélkülözhetetlen és igen hatalmas eszköze a dispensaire; az országos pénztár most megjelent 171389/912. sz. körrendeletével megindította a leneseket azíránt, hogy *valamennyi helyi szerve területén dispenzsaire létesíttessenek*. További alkotásokhoz, a tüdővész elleni küzdelem hatalmas védszervezetét képező *szanatórium- és erdei üdülőtelepsorozathoz* kíván pénzügyi alappal szolgálni az a *sor s jegykölcson-törvényjavaslat*, melyet Lukács miniszterelnök a parlamentben való bemutatkozásakor bejelentett. Mindezen intézkedések alkalmasak lesznek a tüdővész pusztításának fékezésére, a tüdővész elleni küzdelem teljes sikere céljából azonban szükség lesz arra, hogy a rokkantbiztosítás mentől előbb behozassák s ez is csak akkor fog valóban győzkes eredményeket felmutathatni, ha nem csupán az ipari, hanem a tüdővész által szörnyű mértékben pusztított mezőgazdasági népességre is ki fog terjedni.

Rendőrkapitány köteles a színészek biztosításáról szükséges adatok megszerzése céljából a munkásbiztosító pénztárnak karhatalmat rendelkezésére bocsájtani. A székesfehérvári ker. pénztár a színházi művészi személyzetnek bejelentésére hívta fel az ottani színigazgatót, ki azonban ezt megtagadta. A pénztár erre kiküldötte egy közeget az adatoknak a helyszínén való felvétele végett, s minthogy a színigazgató azokat ilyképen sem volt hajlandó a pénztár rendelkezésére bocsájtani, a pénztár a rendőrfőkapitánytól karhatalmi segítyt kért. A főkapitány a rendőri karhatalom kirendelését végzésileg megtagadta, a pénztár pedig e végzést Székesfehérvári tanácsához megfeleltette, mely a felelősség folytán a következő határozatot hozta:

„1937/912. A tanács a szféhérvári ker. munkásbiztosító pénztárnak 898/912. rkap. sz. felülvizsgálati Kérelemnek címzett felelősségét elfogadta, letárgyalta s ennek alapján az 561/932. számú rendőrfőkapitányi védhatározatot, amelylyel a rendőri karhatalmi segítyt Sz. L. színigazgató ellen személyzetére vonatkozó biztosítási adatok beszerzéséhez a szféhérvári ker. munkásbiztosító pénztártól megtagadta, megváltoztatjuk, s a rendőrfőkapitánynak a rendőri karhatalmi segíty kiszolgáltatására vonatkozó köteleességét a jelen esetre megállapítjuk. Ezen II-od fokú véghatározatunkat a felelő részére szabályszerű kézbesítés és végrehajtás végett kiadjuk a rendőrfőkapitányi hivatalnak azzal, hogy ezen véghatározat ellen Sz. L. felülvizsgálati kérelemmel élhet a kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez. Indokok: A színigazgató részéről a színtársulat szerződötése, színház bérletése s különféle színházi belépő jegyek ellenében előadások folytatása kétségtelenül *vállalatszerűen üzött kereső foglalkozás*, mely ha nem tartozik” is az ipartörvény keretébe, de kétségtelenül az 1907. XIX. t.-c. 1. §-a 2. pontjának rendelkezései alá tartozik s a színházi személyzet Összes tagjaira. a biztosítási kötelezettség fennállás, viszont megbetegedés idejére velük szemben a pénztár is megfelelő segítynyújt-

ásra köteles. Ezen álláspontra helyezkedett a m. kir. közig. bíróság is 1911. szeptember 5-én kelt 5476/811. számú ítéletben.”

Munkásbiztosító pénztári tisztviselők táppénzigénye. A budapesti ker. pénztár állandóan elutasította a pénztári tisztviselőket táppénzigényükkel, azon indokolással, hogy a pénztári tisztviselők az illetmény-szabályzat alapján 20 hétre kapják illetményeiket, tehát a T. 10. §-a értelmében nem esnek biztosítási kötelezettség alá, továbbá azzal, hogy nem minősíthető keresetképtelenségnek az az állapot, midőn a tag munkaképtelen ugyan, de betegsége alatt éppen úgy megkapja javadalmazását, mint egészséges állapotában. A tisztviselők az elutasító határozatokat megfeleltetve, a választott bíróság kivétel nélkül megítélte a tisztviselőknek a táppénzt, a pénztár azonban az Ítéletek ellen feleltetett az állami munkásbiztosító hivatalhoz. Ott már 40 ilyen tisztviselői táppénz-per gyűlt össze. Az állami munkásbiztosítási hivatal az első ilyen ügyben kimondotta, hogy a pénztári alkalmazottak, kikerül a T. 1. §. 16. pontja *külön is megemlékszik*, nem vonhatók a T. 10. §-a alá, a keresetképtelenség értelmezése tekintetében pedig a bíróság fentartotta a 6. sz. elvi határozatban kifejtett álláspontot, s ez alapon a táppénzt a pénztári tisztviselőnek megítélte. A pénztár erre a többi összes feleltetését visszavonta s a tisztviselőknek jogos táppénzüket kifizette. Az április hó 25-én tartott igazgatósági ülésben azonban elhatározta a budapesti ker. pénztár, hogy az állami munkásbiztosító hivatal joggyakorlatára tekintettel a jövőben a keresetképtelenséggel járó betegségben szenvedő tisztviselők azon időre, míg a pénztártól, mint segélyezési intézménytől táppénzt kapnak, a pénztártól, mint munkaadótól illetményeikből *csak azon különbözetet fogják megkapni, mely a táppénz és a szabályszerű illetmény között fennforog*. Megjegyezzük, hogy a pénztár igazgatóságának ezen határozata az érvényben levő illetményszabályzat módosítását jelenti, s ezért ahhoz az országos pénztár igazgatóságának jóváhagyása szükséges. Amíg ez be nem következik, a jelenlegi állapot marad érvényben.

Lloyd George a pénztári orvoskérdésről. Mint mindenütt, úgy Angliában is nagy ellentállásra tömörítette a kötelező munkásbiztosítás létesítése az orvosokat, kik eddigi magánpraxisukat és annak anyagi előnyeit vélik veszélyeztetettnek a munkásbiztosítás által. A harcot Angliában az 1832-ben alapított „British Medical Association” vezeti, melynek mintegy 23.000 tagja van. Az említett szervezet hosszas agitációk után, melyben a conservatív sajtó támogatását élvezte, f. év február havában Londonban kongresszust tartott, melynek tanácskozásai titokban (!) folytak le s csupán a határozatilag felállított követelések: hozattak nyilvánosságra: 8½ shilling fizettség évenként minden tag után; az orvosok elleni panaszok az orvosi testületek által bírálandók el; 2 font sterlingnél nagyobb heti jövedelemmel (48 K) bíró személyek ne lehessenek a pénztárak tagjai. Amíg ezen követelések nem teljesítettek, a British Medical Association tagjai az új biztosítási törvényen alapuló minden orvosi szolgálatot visszautasítanak.

Ugyancsak február havában hatalmas tüntető gyűlést rendezett Londonban a National Insurance Committee (Nemzeti Biztosítási Bizottság), amelyen az új munkásbiztosítási törvény megalkotója, Lloyd George is résztvett és a törvényről általában és az orvosok mozgalmáról is nyilatkozott. Elismerte a pénztári orvosok azon törekvésének jogosságát, hogy szolgálataik megfelelő díjazását kívánják biztosítani. Az orvosok által követelt 8½ shilling azonban a pénztárakra túl magas terhet róna s a törvényben megállapított 6 shillinges

átalánydíjazással az, orvosoknak meg kell elégedniük. Az orvosok azon állításával szemben, hogy a kötelező munkásbiztosítás szervezése az *ő szabad*, praxisukat korlátozza, arra utalt Lloyd George, hogy széles rétegek csak épen a kötelező biztosítás útján jutnak abba a helyzetbe, hogy orvosi segínyt vegyenek igénybe, amire eddig nem is gondolhattak. Különböző az orvosok magatartása egyáltalán nem akadályozhatja a törvény végrehajtását, mert a törvény gondoskodik ily esetre megfelelő eszközökről, melyeket a pénztárak igénybe is fognak venni. A pénztárak u. is ilyen kivételes helyzetben tagjaiknak az orvosi segély helyett külön kiegészítőszolgáltatást nyújthatnak, amely pénzsegély révén a tagok a szabad praxisú orvosokat vehetik igénybe. De nagyon kérdéses, – mondja Lloyd George – hogy ez esetben nem fognak-e rosszabbul járni az orvosok, mint ha a pénztárakkal a 6 shillinges alapon megegyeznek.

Üzemi balesetnek minősíthető-e, ha valaki szolgálatának megkezdése végett új alkalmaztatási helyére utazik és utazásközben baleset éri. Egy hazai gyár f. évi április hó közepén K. A.-t havi 160 K fizetéssel r-i elárúsító üzlete vezetőjéül fogadta fel olyképen, hogy az illető f. évi május hó 1-én tartozott állását elfoglalni. K. A. április 29-én vonatra ült, hogy új alkalmaztatása helyére utazzék. A vonaton a szomszéd fülkében utazó csendőrök egyikének fegyvere véletlenül elsült s a golyó átütve a fülke válaszfalát K. T.-t rendkívül súlyosan megsebezte. K. A. baleseti kártalanítást kért az Országos Pénztártól. A konkrét esetben a kérdés megoldása igen egyszerű volt, mivel K. A. oly foglalkozás megkezdése céljából utazott új alkalmaztatási helyére, amely nem esik a T. 3. §-a szerint biztosítási kötelezettség alá s így baleseti kártalanítása ki volt zárva. Miként állt volna azonban a kérdés akkor, ha a balesetet szenvedett új alkalmaztatása körében balesetbiztosítási kötelezettség alá esett volna? Tekintettel arra, hogy tömegesen fordul elő, hogy alkalmazottak csak szolgálati szerződésük megkötése után utaznak új szolgálatuk helyére a szolgálat megkezdése végett, ezen utazásuk közben pedig elég gyakran fordulhatnak elő a legkülönbözőbb balesetek (pl. vasúti szerencsétlenség stb.) a fenti esettel felszínre vetődött rendkívül érdekes kérdés a balesetbiztosítás szempontjából praktikus jelentőséggel bír.

A kérdés lényege azon ellentétes tényekben rejlik, hogy az alkalmazottat ilyen esetekben a szolgálati szerződés szerinti kezdőpontja előtt, tehát oly időben éri a baleset, a midőn ő még nem lépett munkába, a midőn tehát még baleset esetére biztosított-nak nem tekintetik; viszont azonban mi különbség sem állapítható meg lényegileg a fenti eset és azon eset között, ha a szolgálati viszony megkezdése után valamelyik napon éri a munkást baleset a munkahelyre való menés alkalmával. Mind a két esetben összefüggés áll fenn a baleset és az üzemi alkalmaztatás között, s az utóbbi esetben, úgy a hazai, mint a külföldi bírói gyakorlat szerint el van ismerve a baleset üzemi jellege. A két eset lényegi azonossága, eredetében és szociális kihatásában való megegyezése mellett lehetetlennek látszik előttünk, hogy az olyan alkalmazott, ki a szolgálati szerződés megkötése után új munkahelyére utaztában balesetet szenved baleseti kártalanítási igényével elutasítás-sal azon f o r m a i indokolással, hogy utazása idején baleset esetére még biztosítva nem

volt, biztosítása csak a munkába lépéssel kezdődik s a T. 69. §-ának kifejezett rendelkezése szerint is csak a munkabábelépéstől kezdve van kártalanításra igénye. Véleményünk szerint a kérdés a T. 3. §-ának 1. bekezdése és 69. §-a továbbá a munkába menés közben előforduló balesetek tekintetében már kifejlődött judikatúra jogelveinek együttes figyelembevételével csakis úgy oldható meg, hogy az új munkahelyre utazó egyént ezen utazása folyamán érő baleset kártalanítással járó üzemi balesetnek tekintendő. A T. 3. §-ának 1. bekezdése szerint ugyanis balesetbiztosítási kötelezettség alá esnek mindazok, kik a T. 3. §-ában felsorolt munkáknál alkalmazva vannak; az alkalmaztatás a fenti esetben a szolgálati szerződés megkötésével megtörtént s a kérdés csupán az, hogy az alkalmazásba lépés (T. 3. §. 1. bek.), illetve munkába lépés (T. 69. §.) mely időponttal kezdődik. Miként a mindennapi munkába lépés a judikatúra szerint nem az üzembe való megérkezés és az ottani munkálkodás megkezdésével, hanem már a munkába menéssel kezdődik, úgy az első munkába lépés is nem az üzemben való munkálkodás megkezdésével, hanem az új munkahelyre való elutazással kezdődik. Miként a mindennapi üzemi szolgálat kiegészítő részének vé; tetik a mindennapi munkába menés, úgy az első napi üzemi szolgálat kiegészítő részét képező munkába menés egyik elemének kell tekinteni az új munkahelyre való utazást. Ez a megoldás felel meg egyedül a szociális igazságnak s teljes összhangban van a balesetbiztosítási jogelvekkel.

Még csak azt jegyezzük még, hogy olya esetben, midőn betegség és baleset esetére való biztosítási kötelezettség alá eső foglalkozásban alkalmazottról van szó, a fenti tétel elismerése a betegség esetére való biztosítás kezdőpontjára is kihatással van s azt kell felvennünk, hogy az új munkahelyre való utazás idején az alkalmazott már betegség esetére is biztosítva van. Ellenkező magyarázat esetén az utazás idején az alkalmazott betegség esetére még^ biztosítva nem volna s így az új munkahelyre való utazás közben felmerült baleset folytán szükségessé váló első 10 heti segélyezése a baleseti számlára volna eszközzendő, noha ő betegség esetére való biztosítási kötelezettséget megállapító foglalkozásba szerződött.

A német baleset- és rokkantbiztosítás 1911. évi eredményeiről számol be a német birodalmi munkásbiztosítási hivatalnak: f. évi február hó végén megjelent jelentése. A munkásbiztosítási hivatal, mely az alsóbb fokon fejjüvegetet gyakorló politikai hatóságok és bíraskodást gyakorló választott bíróságok felett, mint legfelső felügyelet és bíraskodási fórum működik 1911-ben a német munkásbiztosítás óriás dimenzióinak megfelelő hatalmas személyzettel rendelkezett: az összes alkalmazottak száma 517 volt. A munkaadó és munkás érdekeltség részéről ezeken kívül összesen 204, a szövetség tanács részéről pedig 6 személy vett részt, a hivatal működésében, mint a hivatal nem állandó tagja. A személyzet azonban még mindig nem elegendő s a hivatal jelentése szerint a beadványok elintézése e miatt gyakran késedelmet szenved. A birodalmi biztosítási hivatal szorosan a feladatkörébe tartozó ügyeken, kívül 1911-ben a drezdai nemzetközi egészségügyi kiállítás, az orvosi továbbképző intézmények s a tuberkulózis leküzdésének ügyében is hathatós segédkezéssel működött közre.

Az 1911. évben még csupán a balesetbiztosítás és a rokkantbiztosítás volt a birodalmi biztosítási hivatal alá rendelve. (Az új birodalmi biztosítási törvény életbe lépésével azonban a betegség esetére való biztosításnak is a birodalmi

biztosítási hivatal lesz a legfőbb hatósága.) *A balesetbiztosításban* 114 „Berufsgenossenschaft” működött, melyeknél 6.159.209 üzem és 26.560.878 személy volt biztosítva. A kifizetett kártalanítások összege 166.733.176 M.-t (1910-ben 163.326.000 M.) tett ki ég összesen 1.165.389 személy részesült 1911-ben a balesetbiztosítás alapján segélyben. A balesetbiztosító intézmények az 1911. év folyamán összesen 400.284 olyan határozatot hoztak, melyet jogorvoslattal lehetett megtámadni, – az igénylők pedig 115.991 esetben fordultak a választott bíróságokhoz. A választott bíróságok határozata útján az ügyek 15.7%-a az igénylők, 74.6%-a a „Berufsgenossenschaftok” javára döntetett el. Az igénylőknek birodalmi biztosítási hivatalhoz intézett felebbezéseiből 55.3% járt azzal az eredménnyel, hogy a választott bíróság ítélete megváltoztatott. *Mindkét fokon feltűnő a „Berufsgenossenschaftok” kedvezőbb eredménye. A rokkantbiztosítás keretében nyújtott segélyek 1911-ben 215 millió márkára rúgtak s 1912. január 1-én a rokkantbiztosítási ágazatnak 1.050.012 járadékosa volt. A rokkantbiztosítási ágazatban a birodalmi biztosítási hivatalnak kevesebb pere van, mint a balesetbiztosítási ágazatban, miivel ezen perekben a hivatal csak felülvizsgálati (revisio) forum. Míg a biztosítottak száma 6 a megállapított járadékok száma a rokkantbiztosításban nagy mértékben emelkedett, addig a vitássá tett ügyek száma ezen ágazatban jelentékenyen csökkent.*

A balesetbiztosítási kötelezettség alá eső üzemek alkalmazottainak az első segélynyújtásban való kiképzése. *A németországi Vörös Kereszt-egylet a balesetbiztosítás szolgálatában.* A német birodalmi munkásbiztosítási hivatal 3911. évi jelentéséből arról értesülünk, hogy a németországi Vörös Kereszt-egylet és a „Berufsgenossenschaftok” egy birodalmi központi és számos helyi bizottságot alakítottak, melyeknek célja *az első segélyek nyújtásának szervezése.* 8 helyi bizottság tanfolyamot létesített *« balesetbiztosítási kötelezettség alá eső üzemek alkalmazottainak az első segélynyújtásban való » kiképzése céljából s ezen tanfolyamokra az, 1911. évben az illető 7 helyen 1458 férfi és 187 női vállalat alkalmazott nyert teljes kiképzést.* A Berufsgenossenschaftok és a Vörös Kereszt közös vállalkozásának nagy sikere folytán olyan körök, melyek eleinte kétkedve állottak a mozgalommal szemben, annak lelke» híveivé váltak. A Berufsgenossenschaftok tagjai és közegei ma már általában belátják, hogy itt nem csupán egy humánus célokat szolgáló kezdeményezésről van szó, hanem *hogy a baleseti első segélyek mentől tökéletesebb szervezése útján lehetségessé válik a baleseti következményeket s ezzel a munkásbiztosítás baleseti ierheit csökkenteni.* A tanfolyamokon a résztvevők meggyőződést szereztek arról, hogy az első kötés gyakran az egész gyógykezelés lefolyására döntő jelentőségű és hogy ennél fogva tekintettel azon esetek nagy számára, midőn orvos nincs azonnal kéznél, kellő számú vállalati alkalmazottnak az első segélynyújtásban való alapos kiképzése elsőrendű fontossággal bír. Az említett 8 tanfolyam szervezése és felszerelése a szervezetben résztvevő „Berufsgenossenschaftoknak” 15.500 M.-jába kearült. Újabban 14 további helyi bizottság megalakítása van küszöbön, melyek szintén a területükön levő vállalat alkalmazottnak az első segélynyújtásra való kiképzését tűzték első feladatnak maguk elé.

Felelős szerkesztő : **Dr. LÁNCZI JENŐ.**